

La parentela linguistica turco-etrusca

Türk – Etrusk'un dil akrabalık bağı

alla luce delle conclusioni della ricerca genetica

genetik araştırmalar sonuçlarına daynarak

sulle affinità turco-etrusche

türk-etrusk benzerlikleri bakımından

di Mario Alinei

Yazan Mario Alnei

Le affinità genetiche turco-etrusche e turco-toscane

Turk-etrusk ve türk-toskan genetik benzerlikleri

Le affinità degli Etruschi – e dei Toscani – con i Turchi sono state recentemente – e clamorosamente – accertate dai genetisti italiani.

İtalian genetislerinin bu yakınlarda - Etruskların- ve Toskanların – Türk'lerle benzerliklerinin – saptamakı ve sonuca varmakı- büyük gürültü qopartdı.

Senza addentrarci nei dettagli, la ricerca rilevante è iniziata nel 2004, con uno studio del DNA mitocondriale di 80 campioni ossei ricavati da tombe etrusche del periodo VII-III secolo a.C. (Vernesi et al. 2004).

ayrintılarının içine girmiyerek desek, bu araştırma 2004'de, M.Ö. VII-III yüzyillik etrusk kukanlarından çıkan ,80 kemik (sögmük) örneklerinin "mitochondrial" incelemeye başlandı. (Vernesi et al. 2004).

Sono poi seguite la ricerca di Achilli *et al* (2007), secondo la quale i dati ricavati dalla popolazione Toscana moderna «support the scenario of a post-Neolithic genetic input from the Near East to the present-day population of Tuscany»; (2) più importante, la ricerca di Pellecchia M, Negrini R, Colli L, *et al.* (2007), ha osservato che il DNA del *Bos taurus* toscano è diverso da quello degli altri bovini, sia italiani che europei, mentre è simile a quello dei bovini medio orientali e anatolici.

Sonra Achilli *et al* (2007) araştırmalarıyla sürüldü(devam etdi), ki onda İtalyanın Toskan bölgesinin şimdiki toplumundan alınan verilere dayanıtırdı «support the scenario of a post-Neolithic genetic input from the Near East to the present-day population of Tuscany»; (2) daha önemlisi, Pellecchia M, Negrini R, Colli L, ve obiriler...(2007), 'in araştırması, bu sonuca vardi ki toskan *Bos Taurus*'ının DNA'sı ayrı (sığır cinsinden) ineklerden, olur italiana olsun olursa avropalı dan başk oluyurken, ortadoğu ve anadolu cinslerine benzemekdedir.

E infine, decisiva, (3) quella di Alberto Piazza e Antonio Torroni (2007), il cui studio del DNA degli abitanti di Murlo, di Volterra e del Casentino, in Toscana, ha dimostrato che esso è diverso da quello degli Italiani del Nord, della Sicilia e della Sardegna, dell'isola di Lemnos e del Balcani meridionali, e simile a quello dei Turchi anatolici.

Sonunda, daha kesin olarak, (3) Alberto Piazza ve Antonio Torroni(2007)'nin, Toskana'da olan, Murlo, Volterra, Casentino'da yaşayan toplumunun DNA üzere yapıkları incelemeler bu sonuca vardi ki onlar Kuzey İtalia, Sicilia, Lemnos adaları ve güney Balkan'lardan çeşitlenerek (başka olarak), anadolu Türklerine benzer çıkıyor.

Le affinità etrusche-anatoliche sono state poi rilevate anche dal punto vista osteologico: secondo E. Pardini e P. Bassi (1974), l'indice cefalico della maggior parte degli etruschi studiati si avvicina a quello delle popolazioni della Troade, Anatolia occidentale (Marongiu 2010, pp. 97-98).

Etrusk – anatolik benzerlikleri osteology-kemikbilim bakımından da gösterildi(açıka çıktı): E. Padrini ve P. Bassi (1974)'nin inceledikleri, etruskların kafalarının çokunluğunun göstergeleri(ölçüleri) bakımından, Troade, batı Anadolu toplumlarına yakın gözükiyor (Marongiu 2010, pp. 97-98).

Inoltre, l'identità turco-etrusco è stata prima ipotizzata e poi affermata dalla studiosa turca (e straordinaria figura di donna assunta alle massime cariche sia nella politica che nella cultura) Ayda Adile in due libri, pubblicati sia in francese che in turco: *Les Étrusques Étaient-ils des Turcs?* Paris: 1971 (*Etruskler Türk mü idiler?* Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1974); e *Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves.* Ankara: 1985 (*Etruskler (Tursakalar) Türk idiler.* İlmî Deliller. Ankara: 1992).

Üstelik(bundan başka), bir türk araştırmacı, türk-etrusk'ların bir olmasını, önceden varsayıb sonra da oni doğruladı(gösterdi). (ve olağanüstü kişilikli bir girişimli kadın ki siyaset ve bilimin üstün katına kalkmıştır) Ayda Adile bunları iki kitabda, fransaca ve turce yayına vermişdir: *Les Étrusques Étaient-ils des Turcs?* Paris: 1971 (*Etruskler Türk mü idiler?* Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1974); e *Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves.* Ankara: 1985 (*Etruskler (Tursakalar) Türk idiler.* İlmî Deliller. Ankara: 1992).

Ignorato dagli etruscoli, mi sarebbe impossibile riassumerlo qui, ma nelle prossime sezioni elencherò alcune delle numerose e valide osservazioni dell'Autrice.

Bu etruskologlar görmezden gelien eseri , burada özetlemek benimiçün olanaksız olurken, gelen bölümlerde bu yazıcının ileri sunduğu, çoklı deyerli-geçerli göstergelerden, deyik örnekler sıralayacam.

Infine, le affinità turco-etrusche sono state ora riesaminate dal punto di vista storico-culturale in una raccolta di saggi di archeologi, paleontologi, antropologi e biologi, curata dall'antropologo Brunetto Chiarelli (2010) che, pur avendo il prudente sottotitolo «*Sulla possibile origine anatolica degli Etruschi*», è tutta indirizzata a confermare questa tesi.

Sonunda, arkeologlar, paleontologlar (taşılıbilimcileri), antropologlar (insanbilimcileri) ve biologlar (dirimbilimcileri - yaşıambilimcileri)'ın, türk-etrusk benzerliklerin tarihi-uygarlık (kultural) bakımından yeniden inceleyen, çözümleme yazılarının bir araya toplanmış, antropolog (insanbilimcisi) Brunetto Chiarelli'nin gözlemi altında yayına çıktı (2010), ki bir tutumlu altparsaklı «*Sulla possibile origine anatolica degli Etruschi – Etruskların andolo kökenligiyle bağlı*» olsada, tümüyle bu savı-tezi doğrulamaka yönetleniyor.

Tutto questo da una parte conferma la mia tesi sull'importanza dell'elemento turco nell'etrusco, già illustrata in Alinei (2003), dall'altro la modifica nella sostanza, in quanto nel nuovo quadro qui presentato le affinità del turco con l'etrusco passano in primo piano, e quelle con l'ungherese in secondo, mentre prima il rapporto era esattamente l'inverso.

Bunun tümü, bir yandan önceden Alinei(2003)'de örneklenmiş olan ve benim savım-tezim sanılan, etruskda türk öğesinin önemini doğruluyurken, obiri yandan onun içerisinden değişiyor, bunca ki bu yeni bakışda türkün etruskla benzerliği birinci yer tutuyor, ve hüngarla benzerlik ikinci sıraya geçiyor, o zaman ki önceden tam bunun ters bağlantısına inanlıyordu.

Ritengo quindi opportuno utilizzare le due ultime sintesi citate, sia per trarne i principali argomenti storico-culturali che confermano l'esistenza e l'importanza dei rapporti turchi-etruschi, sia per contestare le critiche, rappresentative di una visione ultra-tradizionale, che S. Marongiu rivolge ai genetisti sopra citati.

Bunca burada iki alıntılmış bireşimlerin (sintezleri) kullanımını doğru buluyorum, olur onların etrusk-türk bağının olmasına ve önemine tarihi-uygarlık temel konuların onaylamasıyla varmak, olursa eleştirlere karşı çıkmak, ki bir aşırı-geleneksel görüşün örneği gibi, S. Marongiu üste alıntılmış genetistlere karşı ileri sürüyor.

I principali argomenti storico-linguistici e culturali che confermano l'importanza dei rapporti turchi-etruschi.

Tarihi-dilbilimciliğin ve uygarlığın ana savları (konuları) ki türk-etrusk bağlarının önemini doğrulayurlar.

Il più grande fra gli storici greci, Erodoto, nelle sue *Storie* (I, 94) racconta in questi termini il viaggio degli Etruschi, che lui chiama *Tyrrhenoi*, dalla Lidia all'Italia:

Yunan tarihçilerinin en önemlisi, Herodot, öz *Tarihler* kitabında (I, 94) Etrusk'ların Lidia'dan İtalya'ya yolculukun bu sözcüklerle söyleyiş, ki o onları *Tyrrhenoi* gibi tanıtıyor.

«Sotto il regno di Atys, figlio di Manes, tutta la Lidia sarebbe stata afflitta da una grave carestia. Per diciotto anni vissero in questo modo. Ma il male, lungi dal cessare, si aggravava sempre più. Allora il re divise il suo popolo in due gruppi: quello sorteggiato sarebbe rimasto, l'altro avrebbe cercato fortuna altrove. A capo dei migranti pose suo figlio, che si chiamava Tirreno. Dopo aver costeggiato molte coste e visitato molti paesi arrivarono nel paese degli Umbri e vi costruirono diverse città in cui ancora vivono. Ma cambiarono il nome di Lidii in un altro, tratto dal figlio del re che li aveva guidati: prendendo il suo nome si chiamarono Tirreni.»

«Manes oğlu, Atys hakanlığı altında, tüm Lidia bir ağır açılıkın acısını çekiyordu. Onsegiz yıl böylece yaşadılar. Ama bu acı, bitmek bilmiyorken, günden güne artmadaydı. Bu durumda hakan öz ulusun iki bölüme böldü: Çekişden çıkan kalmalı oluyurken, obirisı öz gelecekin (karedin) ayrı yanda arayacaktı. Göçmenlerin başlığını öz oğlunu koydu, ki onun adı Tirreneo' idi. Çok kiyılara yaklaşıb ve çoklu yerleri gören sonra Umber'lerin ölükesine geliyörler ve orada deyşik kentler düzeldiyüler (yapıyurlar) ki şimdi de onlarda yaşamaktadırlar. Ama onları yöneten hakanın oğlundan etgilenib Lidi'ler öz adlarını bir ayrisına değişimler: onun adını alarak özlerin Tirren'ler adlandıryurlar.»

Qui, a proposito di due dei tre antronimi citati, si può osservare: il nome del re lidio *Atys* è molto simile al mtu. ecc. *ata* 'padre', ciag. osm. az. kzk. 'nonno, antenato', kaz. 'maschio', ciag. 'vecchio', etc.; uig. *aty* 'parente maschile'; mentre *Tyrrhenós* richiama l'etnonimo *türk* dei Turchi: atu. *Türk* 'die von den Chinesen Tu-küz genannte Türken-dynastie und das nach ihr genannte Volk' (EWT s.v.).

Burada, adi çekilmiş üç antronimlerin(adamadlarinin) ikisi üzere, bu gözükmekdedir: lid hakanının adı *Atys* çoklı benzerlik vardır deyşik türkelerde olan *ata*'yla, çağatay. Osm. az. Kzk.'da 'baba, soy', kaz.'da 'erkek', çağatayda 'koca-yaşlı', etc.; uig.'da *ata* 'erkek ekraba'; oysa *Tyrrhenós*'de *türklerin* etnonimi olan *türk*'e gönderme yapıyür: atu. *Türk* 'die von den Chinesen Tu-küz genannte Türken-dynastie und das nach ihr genannte Volk' (EWT s.v.)

Infatti va notato che, se è vero, come è vero, che il lat. *tuscus* «représente un ancien **turs-cu-s*, umbr. *turskum*» (cfr DELL s.v.), con lo stesso gruppo iniziale di *Tyrsēnós*, allora dalla variante più comune *Tyrrhēnós* sarebbe potuto nascere anche **tur-cu-s*.

Doğrusu bunada önem verilmelidir ki, nasıl ki doğrulanıbdır, ki latince *tuscus* «représente un ancien **turs-cu-s*, umbr. *turskum*» (cfr DELL s.v.), « bir eski **turs-cu-s*, umber'cesi *Turskum*'un betimlemesidir» (confronta della vostra signora = öz ağılınızın önünde oni karşılaşdırın = bu konuda yarıklamaki sizin üstün şahsiyeteinze burakırım), tipki *Tyrsēnós* le başlanan sözcük gurupundan, *Tyrrhēnós*'un çeşitli değişikleri içinde daha yaygınından **tur-cu-s*'de yaranmış olabiliyyür.

Oltre a Erodoto, anche storici greci minori sostengono la tesi migrazionista: Ellanico di Lesbo, storico greco del V secolo, nella sua *Foronide* (perduta: ce lo riferisce Dionisio di Alicarnasso nelle sue *Antichità romane* (I, 28)), faceva discendere i Tirreni dagli antichi Peleski, popolo nomade originario della Tessaglia, il cui nome interpretava come *pelargòi* 'cicogne'.

Herodot'in yanında, daha az önemi olan yunan tarihçileride köç savın(tezin) ileri sürmekdedirler: Lesbo'lı Ellanico, V yüzyilli yunanlı tarihçi, eseri *Foronide*'de (eser itmişdir:Alicarnass öz Dionisio yazısının *Romanın ilk çağları* "Antichità romane"inde(I, 28) ona gönderme yapıyur), Tirren'leri eski Pelasg'lardan, yani bir Tessaglia'lı göçeri toplumdan geldiklerin ileri sürüyür, ki onların adı *pelargòi* 'leylek' demekdir. (Gu türkçe ve sumerce kaz demekdir. çevirenin düşüncesi)

Mentre lo storico greco Anticleide del III secolo (secondo quanto riferisce Strabone (*Geografia* V 2, 4)) li identificava con i Peleski stessi, che abitavano nelle isole di Lemno e di Imbro, e che si sarebbero riuniti ai Lidi nel loro viaggio verso l'Italia.

Bu sürede III'inci yüzyülde yunan tarihisi Anticleide (nasıl ki Strabone gönderme yapıyur (*Geografia* V 2, 4)) onları Pelasg'larla özdeşleştirmiştir, ki onlar Lemno ve İmbro adalarında yaşıyordular, ve ki Lidi'ler İtalya'ya yolculukta çıkışken onlara koşulmuşlardır.

E la provenienza degli Etruschi dall'Anatolia veniva considerata certa anche dagli scrittori romani, tanto che Virgilio, nell'Eneide, per designarli adopera sia *Etrusci* che *Lydi*.

Romali yazarlarda Etrusk'ların Anadolu kökenli olmasını kesin sayırdılar, böyleki Virgilio(Vircilio), Eniede'de, onları adlandırmak için göstermek için *Etruski*'ni haböyle *Lydi* sözünü kullanıyor.

Anche nel mondo egizio si trovano testimonianze rilevanti: un'iscrizione in geroglifico del XII secolo (tempio di Medinet Habu), sotto il regno del faraone Ramsete III, parla della sconfitta, da parte degli Egiziani, di 'Popoli del Mare', uno dei quali veniva designato con il geroglifico *Trš-w*.

Mısır dünyasında da önemli tanıklarla yüzleşiyürüz: XII’inci yüzyıldan kalmış bir geroglifde(Medinet Habu tapanakı), III Ramset firavun’lukı devrinde, mısır’lıların, ‘deniz halkları’nın eliyle, bir savaşda yenilmekinden konuşuyur, ki onların birisinin geroglifce *Trš-w* adlandırıyor.

L'unico storico greco che sosteneva la tesi contraria, secondo la quale gli Etruschi erano un popolo autoctono dell'Italia centrale, era lo storico minore greco Dionisio di Alicarnasso. Ecco come la sostiene (*Antichità romane* I 25-30) :

Tekce yunan tarihçisi ki buna ters savi saviniyuridi, ki onlca Etrusklar orta İtalia'nın bir yerli toplimi olmalidi, bu bir küçükce yunanlı tarihçi tanınan Alikarnass'lı Dionisio'dır.

İşte nasıl o yazmışdır(*Romanın ilk çağları “Antichità romane”*I 25-30,):

«mi sembra, quindi, che coloro che asseriscono che gli Etruschi non sono un popolo immigrato da terre straniere, bensì una razza indigena, abbiano ragione; e ciò mi pare derivi dal fatto che essi sono un popolo antichissimo, che non assomiglia a nessun altro sia per quanto riguarda la lingua che per i costumi».

«o durumda, bana öyle gözükiyür ki, onlar ki etruskların bir yabancılardan göçmen halk olmadıkları, onun tersine bir yerli ırk oldukun, ileri sürüyürlər, doğru düşünüyürler; ve bence bu ona göre dirki ki onlar çok eski bir toplumlardır, ve olur onlarun dilleri bakımından olsun olursa onlarun töreleri bakımından kimseye benzemiyürler ». ».

Gli studiosi autoctonisti moderni, fra i quali Devoto, per rafforzare la loro tesi, si valgono del fatto che la lingua delle iscrizioni trovate a Lemno sembra presentare somiglianze con l'etrusco (cfr. Donati 2010: 37), per cui considerano il lemnio e l'etrusco come varianti della lingua autoctona anticamente parlata nel Mediterraneo. Ovviamente, questo è un *non sequitur*: l'affinità fra Etrusco e Lemnio si spiega altrettanto bene dal punto di vista migrazionista, come già facevano gli storici greci sopra ricordati.

Çağcıl yerlici (autoctonist-yerilik savına inan) araştırmacılar, onlardan birisi olan Devoto, öz savını güclendirmekicün, bu kanıtdan yararlanıyurlar ki Lemno'da taptılmış yazıların dili etrusk'la benzerlik gösteriyor (cfr=bakınız. Donati 2010:37), bunca onlar lemnio ve etruski bir Akdeniz'de konuşulan yerli dilin değişik-çeşitli kolları biliyor . apaçıkdır- besbellidir ki, bu bir *non sequitur*(önce ki savla bağdaşmamış) dir: Erusk ve Lemnio benzerliği göçmencı savın savınanlarında bakış noktesinden gerçekci gözükiyür, nasıl ki önceden adını adını çekdikim yunanlı tarihçiler anlatıyuridilar-animsayuridilar.

Una terza tesi risale a una testimonianza di Tito Livio (*Ab urbe condita libri CXII*, V, 33, 11) che, sulla base della affinità linguistica fra Etrusco e Retico, faceva derivare dagli Etruschi la popolazione alpina dei Reti, e quindi sosteneva che gli Etruschi sarebbero arrivati in Italia attraverso le Alpi, dal Nord, probabilmente dall'area balcanico-danubiana.

Üçüncü sav Tito Livio'nun bir tanıklamasına gibi gedib çatıyor(*Ab urbe condita libri CXII*, V, 33, 11) ki, Etrusk'la Retik dillerinin benzerlikin göze alarak, Alp toplumi olan Reti'leri Etrusk'lardan gelme biliyoridi, ve böylece Etrusk'ların Italia'ya gelmesinin, Alp dağlarını geçerek, Kuzey'den, ve büyük bir olanaklı Balkan-Danub bölgelerinden gelmesini savunuyoridi.

In epoca moderna, una tesi simile è stata sostenuta specialmente da studiosi del XIX secolo che, essendo gli Etruschi cremazionisti, li faceva derivare dall'Europa orientale, culla dal rito crematorio.

Şimdiki çağda, bir buna benzer savi(tezi) özellikle XIX yüzyılın araştırmacıları ileri sürmüşler ki, Etruskların bir ölüyü yakan(cremazionist) toplumu oldukcun, onları, ölü yakma törenin beşigi olan, doğu Avropa'dan, gelmesini saniyurudi.

Un trattamento a parte richiede la presa di posizione della biologa Simona Marongiu nel suo contributo alla succitata raccolta di Chiarelli (2010). Che nonostante sia una valente biologa evoluzionista, per di più molto interessata alle origini del linguaggio, esprime sorprendenti – e, a mio avviso, un po' incaute – riserve sulle conclusioni della genetica, e – ancora più sorprendente – lo fa ricorrendo alla vulgata opinio sull'arrivo dei Turchi in Turchia nel Medio Evo:

Yaşambilimci(biolog) Simona Maringu'nın üsté gösterilen Chiarelli'nin topladıklarına (2010) yaptığı katkısına göre bir özel davranış gerekiyor. ki onun bir değerli evrimci (evoluzionista) yaşamambilimci (biolog) olmasına karşı, ki çoklu ilgiside dil–sözcük kökinine de varıdır, genetika üzere, çok şaşırtıcı- ve, bence, bir az tedbirsiz- açıklamalar yapıyur, ve – daha şaşırtıcı olarak- onı bir amiyane(gögüsüz) anlayış olan, Türk'lerin Orta Çağlarda, Türkiye'ye geldiği üzere kuriyor:

«per quanto riguarda le analisi genetiche, le ultime scoperte non hanno risolto il problema delle origini etrusche, ma lo hanno allargato.» ... sorge, infatti, un dubbio "storico": ha senso confrontare il dna di Etruschi "antichi" e "moderni" con quello di Turchi "moderni"? Non si rischia di trascurare il fatto che i Turchi, nella **visione tradizionale** [enfasi MA], fino ad ora mai discussa o contestata dagli studiosi tradizionali sarebbero arrivati in Asia Centrale soltanto nei primi secoli della nostra era, e in Turchia addirittura nel Medio Evo? ... Per cui l'Anatolia, all'inizio del I millennio non era certamente abitata da Turchi, bensì da Assiri, Ittiti, Cappadoci, Cari, Frigi, Panfili, Lici, Cilici, Lidi, Misi e più tardi da Sciti e Cimmeri provenienti dalle steppe. Come si può quindi invocare il racconto di Erodoto senza allo stesso tempo rivoluzionare la visione tradizionale, collocando i Turchi in Turchia già nel II millennio?

«genetik çözümlemeleri(analiz) bakımından, son tapıntılar etrusk kökeni sorusunu çözemiyorken, onı genişlendirdiler. » ... doğrusu, bir "tarihi" kuşku yararıyor: "Eski" ve "çağcıl" Etruskların DNA'sını, "çağcıl" türklerinkilerle karşılaşılma bir anlam daşıyır mu? Bu tehlike yokdur , bu **geleneksel görüş** unudula ki, şimdije gibi her hanki geleneksel araştırmacı ona kuşkıyla yaklaşmayıp ve ona etiraz etmeyüb, ve bu görüşe göre, türkler, tekce bizim devranın I'inci binyilinin, ilkin yüzyıllarında Orta Asya'ya gelib, ve hetta Türkiye'de Orta Çağlar'da yerleşmişler? ... Böylece Anadoli'da, I'inci binyilin başında tabii ki türkler yaşamiyordı, ama bunun tersine Asuriler, Hittit'ler, Kappadok'lar, Kari'ler, Frigi'ler, Panfil'i'ler, Liçi'ler, Lidi'ler, Misi'ler, ve sonralar bozkırlardan gelen Skitler ve Kimer'ler yaşamışlar. Bunca nasıl bu iş olanaklı olabiliyür ki Herodot'un görüşüne başvurmak ve , türkleri II'inci binyillerde Türkiye'de yerleştiğin kabul etmek ve aynı zamanda, geleneksel görüşde bir devrim yapmamak?

(bu kism benim düşüncemdir: "Türklerin tekce Orta Asya'dan gelmesi!!!"maalesef bu Avropa'nın Orta Çağ'ın "amiyane" geleneksel görüşü türk akademisiyenlerinede hakim olmuştur. Yani Atatürk, TTK ve TDK'ni tam bu avropanın Orta Çağ Amiyane Görüşüne bir elmi-bilimsel cevab verilmegiçün yaratdı ve o zamanlarda bu konuda büyük ilerileme olundı ama Atatürk'ün ölümünden sonra bu Avropa'nın Orta Çağ Antitürk Görüsü tüm türk kurumlarına ve akademik çevrelerine hakim oldu. Sonra ve şimdi tekce beziler "bağımsız" araştırmalar aparıyur, buna örnek olarak, Ayda Adile Erusk-Türk bağı üzre araştırmalar aparmış ve sumerolog M.E. Çığ Sumer-Türk bağı üzre araştırmalar aparmaktadır.

M.E. Çığ bu araştırmalara göre "Teref Gazetesi ve Ağos Gazetesi" yazarı olan "Mahcubiyán"'nın linçine ve saldırısına uğramıştır.(Mahcubiyán bu komuda çok bilgisiz birisi) Şimdi kimse Türk Akademisyenlerinden bu Orta Çağ Avropa'nın Türk'lere karşı zehniyetinin çizgisinden dışarı çıkmaga çüret edemiyorum!!! bunca ki bu işe curet gösteriyürseler, "Mahcubiyán- Mehmet Altan"

(gibi bu konularda bilgiden yoksulların linçine ve saldırısına uğrayacaktır ve deyşik aşağılamalarla ve iftiralarla yüz-yüze kalacaktır. Türkiye'de ve türk cumhuriyetlerinde şimdiye gibi, çocukların eğitim kitaplarında ve üniversitelerde, haman Avropa'nın Türkçe Karşı Ürettiki Düşünceni ,ezberliyerek ve ezberleterek ileri getmişdir. Umarım ki gelecek daha farklı olsun.)

Da linguista "non tradizionalista", sostenitore della necessità di un approccio interdisciplinare allo studio della preistoria linguistica, ed essendomi occupato specificamente, nelle mie *Origini delle lingue d'Europa* (1996-2000), anche del problema delle origini delle lingue altaiche, mi permetto di rispondere agli interrogativi posti dalla studiosa.

Bir “geleneksel olmayan” dilbilimci gibi, ve tarih öncesi dilbliminin araştırmasına bilimler-ortası(interdisciplinary) yoluyla yaklaşmanı savunan birisi olarak, ve özellikle öz eserim “Avropa dillerinin kökeni- *Origini delle lingue d'Europa* (1996-2000)” üzere işlerken, altayik diller kökenini konusunuda araştırmışam, bunca özüme bu izini veriyorum ki bu araştırmacı yapdıki soruları kanıtlıyorum.

E lo faccio citando due passaggi dal secondo volume delle mie *Origini*, di cui il primo è rilevante per la corretta interpretazione delle fonti storiche, e il secondo, molto più lungo, pur riguardando i Turchi dell'Asia Centrale, impone, necessariamente, anche una radicale revisione della datazione dell'arrivo dei Turchi in Turchia.

Ve oni benim “Avropa dillerinin kökeni” eserimin ikinci ciltinden iki parça alıntı getirmekle yapıyorum, ki onun birincisi taihi kaynakların doğru yorumlamakda önem daşıyur, ve ikincisi, daha uzunrak(çok uzun) olarak, Orta Asya Türkleriyle bağlıdır, ve gerekli olarken, Türklerin Türkiye'ye gelmesini ve onun zamanında bir kökden(radikal) gözden geçirmeni zorunlu kıliyür.

Arrivo che si lascia certamente collocare, allo stato attuale delle conoscenze (non ancora approfondite da ricerche aggiornate), ed anche sulla base delle conclusioni della ricerca genetica sui rapporti turco-etruschi, fra l'inizio dell'età del Rame, nel IV millennio, come data *post quem*, quando hanno inizio, in Europa e in Asia, le incursioni della nuova pastorizia nomadica montata a cavallo, documentate dall'archeologia, e l'inizio del I millennio a.C. (data dell'arrivo dei Turchi-Etruschi in Italia), come data *ante quem*. Ecco i due brani:

Bizim bilgilerimizin şimdiki durumu içerisinde (ki bir güncelleşmiş derin araştırmalarda olmamıştır), ve türk-etrusk bağının genetik araştırmalarının sonucuna dayanarak ,bize bu izini veriyür ki bu geliş(türklerin gelişin) kesin olarak, geliş zamanı bakımından en üstü(*post quem*), Bakır çağının başlangıcı içinde, IV'inci binyillikde, yerlestirek, o zaman ki Avropa ve Asya'da, yeni atlı göçeri çobanların akıntıları başlayır, nasıl ki Arkeologı kanıtlamıştır, ve en aşağısı (*ante quem*) zamanı D.Ö. I'inci binyillikde olmuştur (Etrusk-Türklerin Italia'ya geliş zamanı). Buda o iki parça:

«molti dei 'popoli' che si affacciano ora alla storia [come quelli sopra citati dalla Marongiu] non hanno un carattere etnolinguistico autoctono, ma sono **gruppi elitari dominanti** [enfasi dell'A.], portatori bilingui di una cultura e di una lingua di prestigio. **La confusione fra etnie ed élites** è particolarmente dannosa in linguistica storica [e nella preistoria in genere], che conclude sempre, semplicisticamente, che là dove erano Celti, Etruschi, Illiri, Traci e così via, ivi si parlava celtico, etrusco, illirico e tracio. Naturalmente questo è vero per le *élites* dominanti, ma non per le masse dei coltivatori soggiogati, e forse neanche per le compagnie militari che si muovevano agli ordini dei condottieri. In realtà, così come Celti ed Etruschi agiscono come superstrato sulle popolazioni autoctone italidi, si può pensare che sia avvenuto lo stesso per Cimmeri, Sciti e i numerosi popoli minori dell'Europa orientale.» (p. 102)

«çok 'toplumlar' ki şimdi tarihde gözükmekdedirler[Marongiu'nun üste adını çekdikiler gibiler] bir yerli etnik-dilbilimcilik (ethnolinguistic) bakımından bir yerli özellikleri yokdır, ama **seçgin hakim(başat) gruplar** olan, bu iki

dilliler bir sayın uygarlık ve dili getirenler dirler. **Seçginle etniklik ortasında karşılık yapmak** özellikle tarihi bilinçlilikinde zararlıdır [ve genellikle tarihöncesinde], ki kolaylaştırılmış halda, daima böyle sonuclanır, ki orada ki Çelt'ler, Etrusk'lar, İllir'ler, Traki'lar ve obiriler, bunca celtikce, etruskce, illirikce ve trakice konuşuyurlar. Doğal olarak bu hakim(başat) *seçginler* de doğru dir, ama bu istila altında olan ekinci toplumları için geçerli degildir, ve olabilir ki bu ki önderlerin buyurukuna göre hereket eden eseri takımlarda da geçerli degildir. Doğrusu, nasıl ki Celt'ler ve Etrusk'lar bir güclü-kat gibi yerli italid toplumların üzerinde rol oynuyurlar, böyle düşünmek olar ki Kimmer'ler, Skit'ler ve Doğu Avropa'nın çoklu küçük toplumlarında da böylece olmuş ola. »

Oggi aggiungerei, più specificamente per il nostro caso, che tutti i popoli che hanno lasciato tracce linguistiche della loro presenza in Turchia lo hanno fatto, ovviamente, mediante la scrittura: ciò che implica l'esistenza di comunità altamente stratificate, le cui élites avevano bisogno di imporre, consacrando con la scrittura, il loro dominio e i loro privilegi.

Şimdi bunida eklemeliyem, daha özellikle bizim konuya göre, tüm toplumlar ki özlerinden Türkiye'de bir iz bırakmışlar oni belli olarak yazmak yoliyla yapmışlar: Buda gerekli olarak bir çok katlı toplulukun olmasını gösteriyor, ki orada seçginler, gerekli olarak öz hakimiyetlerin ve üstünlüklerin, yazıyla kutsallaştırarak, tahlil edeler.

La visione tradizionale attribuisce agli Iranici le culture nomadico-pastorali che fra il Bronzo e il Ferro dominano le steppe dell'Asia centrale, e compiono frequenti incursioni in Europa.

Geleneksel görüş Bronz ve Demil devri ortalarında İraniklere göçeri-çobanlık uygarlıkların bağlamakdadır ki Orta Asya bozkırlarına hakimdirler (baştitiler), ve sık sık Avropa'ya akin(baskın) yapıyurlar.

Lo fa non perché disponga di prove, ma solo perché partendo dall'assunto che i pastori nomadi dei *kurgan* erano i PIE [Proto-Indoeuropei], i loro eredi dei millenni successivi dovevano essere anche IE, e quindi non potevano essere che degli Iranici -gli unici pastori guerrieri dell'area IE.

Onlar buni elliinde bir kanıt oldıkıçun demiyürler, belki tekce ona göre deyülerler ki onlar *kurgan* göçeri çobanların Ön-Hindavropali(PIE=Proto-İndoeuropean) olmuş gibi varsayıurlar(farzediyürler), ki gelen bin yıldır onların kalıncısı(varisi)'de gerek Hind-avropalı olmuş olaydilar, ve bunca İranik'lerden sonra bir ayrıları olamış olamaz ki Hind-avropa çevresinde tekce çoban savaşçılarıdır.

Di qui consegue un altro corollario: se i pastori nomadi del Ferro sono iranici, gli Altaici devono arrivare nelle loro sedi storiche tardissimo, addirittura nei primi secoli della nostra era.

Buradan bir ayri zencirlemede çıkiyor: Demir Çağının göçeri çobanları iranikler olurlarsa, Altaik'ler öz tarihi yerlerine yerelerine gerek çok gec gelmiş olalar, hatta bizim devranın birinci yüzyıllarinde de bile olabiliyor.

Dove fossero prima non lo si chiede, nonostante vi siano tutti gli elementi sia per porre la domanda che per rispondere. Per meglio dire, agli Altaici è riservato lo stesso 'limbo' in cui sono collocati gli IE e in cui, prima della teoria della continuità uralica, trovavano posto anche gli Uralici.

Tüm öğeler(elemanlar) bu sorunu yapmakıçun ve bir yanıt almakıçun olduğuna bakmiyak, Kimse onların önceden nerde olmuş olabildikin sormiyür. Doğrusun desk, böylece Altaik'lere haman yaşam yeri(limbo) veriyür ki Hind-avropalılar yaşamakdadır ve ki, uralık süreklilik kuramından(uralık continuity theory) önce, Uralık'erde orada yerleşmiş olmalıdır.

Ma per gli Altaici il quadro è ancora più assurdo, perché nelle steppe dell'Asia centrale, dove oggi si trovano le popolazioni nomadiche di lingua altaica, le culture preistoriche che appaiono nel corso del Neolitico sono proprio pastorali nomadiche, che hanno esattamente gli stessi caratteri dei moderni pastori nomadici altaici! Anziché adottare l'ipotesi più economica, che è quella della sostanziale continuità dei pastori altaici della storia da quelli della preistoria, la teoria tradizionale preferisce separare nettamente i pastori preistorici da quelli altaici storici, costringe i secondi ad arrivare recentemente nelle steppe asiatiche -naturalmente da fuori-, fa nascere nella steppa quelli iranici, e poi li fa traslocare armi e bagagli in Iran, nel solito carosello migratorio di popoli che si inseguono, e si sostituiscono gli uni agli altri, così caratteristico dell' 'allegro' quadro etnogenetico tradizionale indoeuropeo e peri-indoeuropeo.

Ama Altaik'lere görüntü dahada çok annamsızdır, bunca ki Orta Asya bozkırlarında, ki şimdiki türk dilli göçeri çoban toplumlar yaşamakda dırırlar, Neolitik devrinde de(cılıtlı daş devri) gözüken tarih öncesi uygarlık haman göçeri çobanlığındır, ki ayne bu günü (çağcıl) altaik göçeri çobanların özelliklerini daşılmaktadır! Daha gerçekle uygun olan varsayımları geçerli saymak yerine, ki altaik çobanların tarih öncesindeki çobanların süreklilikleridir, bunun tersine geleneksel kuram(teori) tercih ediyür kesinlikle tarih-öncesi çobanlığı tarihi altaiklerle ayri dutub, ve altaiklerin yakınınlarda Asya bozkırlarına gelmesini mecburen savunuyur – ki doğal olarak dışarıdan gelmişler-, ve bozkırlarda iranikleri doğurdur, ve sonra onları çantalarıyla ve silahlarla İran'a yola salıyur(gögürtyür), oda bir alışılmış hale gelen göçmen toplumların karnaval halinde birbirin kuvalaması, birbirinin yerini dutması, ki hind-avropa ve ön-hindavropa geleneksel etnogenetik sahnesinde (görüntüsünde) böylece ‘mutlu-şenli’ özellikle gözükmeğedir.

Nessuno si domanda, però, perché la documentazione archeologica non riveli tracce né della partenza degli Iranici, né dell'arrivo degli Altaici, né dell'intervallo che dovrebbe separare questi due formidabili eventi! Di rado un'ipotesi 'scientifica' assomiglia tanto a un racconto fantastico, e per spiegarne la sopravvivenza alle soglie del III millennio non si può che ricordare che essa è nata nella scia di quella visione 'antidiluviana' che ho illustrato in OR1, e che la linguistica storica e comparata continua a ritenere un vero e proprio 'mistero della fede', immodificabile come i 'libri sacri' delle religioni rivelate. (pp. 85-6)

Ancak(ama), kimse özünden sormiyür ki, neden arkeology kanıtları İranık'lerin getmesinin(ayrılışının) izini göstermiyor, ve neden Altayık'lerin gelişinde kanıtlanmamıştır, ve gine neden bu iki olağanüstü olayı ayıran devranın ara süreside kanıtlananmamıştır! Çok az(seyerek olarak) gözükiyür ki bir 'bilim varsayımları' bubyole(böylece) çok bir hayali(fantasi) hikayeye benzesin, nasıl ki önceden eserimde (Origin) gösterdiğim gibi bunun III'üncü binyilligin astanasında yaşamamsızı anlatamkıçun size hamanın 'tufankarşısı-antidiluviano' görüşünün izinde yaranmasını animsamamışım, ve tarihi ve karşılaşmalı(comparative) dilbilimcilikli oni ilahi inancların 'kutsal kitapları' gibi değişmez sanarak tam 'bir inanc gizlemi= mistero della fede'ye benzer görmekdedir.(seyfe. 85-6)

...

Il semplice buon senso dovrebbe [invece] orientarci verso la soluzione più semplice: le popolazioni dell'Asia centrale che nel IV millennio hanno dato inizio alla pastorizia nomadica montata a cavallo, e che la documentazione archeologica permette di seguire nei suoi successivi sviluppi, senza soluzioni di continuità, sono quelle che si manifestano all'alba della storia e che si continuano fino ad oggi: gli Altaici.

Biraz metiklî olursak, gerek özümüz [bunun tersine olarak] daha bir kolay çözüme yönelik: o toplumlari ki Orta Asya'da IV'inci binyillerde atlı göçeri çobanlığı bşlatdilar, ve ki arkeologik kanıtlarda bizi onun sonraki genişlemelerinin izini sürmeye müsaade ediyor, süreklilik (continuita') çözümünde göze almayarak, onlardırlar ki tarihin ilk çagından görünmeye başlıyurlar ve sürekli olarak şimdidiye gibide devam etmekdedirler: yani Altaikler.

Come vedremo, vi sono molti altri argomenti che confermano questa conclusione. Il principale, su cui torneremo, è proprio quello linguistico: solo assumendo che gli Altaici siano stati i primi ad usare il cavallo come cavalcatura diventa comprensibile che tanta parte della terminologia ippica nelle lingue uraliche e IE dell'Europa orientale sia altaica (e non iranica!). (p. 86)

Nasıl ki göreceyiz, daha çoklu ayrı kanıtlar vardır ki bu sonucu doğrulayırlar. Temel kanıt ki, üstünde duracayız, haman dilbilimcilikli dir: tekce atı binmeyiçün kullanmakda Altaik'leri birinci olmasın gören varsayımları doğru saymakla bu analışırça çönüşür ki neden çoklu atılıcılıkla bağlı sözcükler(terminoloji) uralık ve Doğu Avropa'nın Hino-avropa dillerinde altaik kökenlidirler (ve yok iranikce). (p.86)

...

...

Il modello storico è quello delle invasioni dei Mongoli e degli Unni, manifestazioni recenti di una cultura che emerge con le stesse caratteristiche già nella preistoria, e che oggi, dal punto di vista etnografico, si studia quasi esclusivamente su basi etnolinguistiche altaiche (v. per es. Masanov 1990).

Tarihi örnek(model) ki veriyürler Moğul'ların ve Hun'ların saldırısıdır, bir bu yakınınlarda gözüken bir uygarlık ki haman özellikleri daşıyır ki tarih öncesi varidi, ve bugünde de, etnografik açısından, araştırmalar demek olar tekce altayık etnodilbilimcilikli (etnolinguistico) temeli üzere yapılıyor. (örnek olarak Masanov 1990)

Gli archeologi, infatti, non esitano ad affermare: "For most of its history and prehistory [the steppes region] supported a population of nomadic pastoralists who from time to time spread into the settled lands around, and came to exert a profound effect on ancient history" (DA s.v. *steppes*).

Doğrusu, arkeologalar, tereddüsüzce bunu doğrulayır ki(olaylıurlar ki): "For most of its history and prehistory [the steppes region] supported a population of nomadic pastoralists who from time to time spread into the settled lands around, and came to exert a profound effect on ancient history" (DA s.v. *steppes*). "[bozkır alanı] öz tarih ve tarih öncesi devranın büyük kısmında bir göçeri çobanlık toplumu içinde yerleştirdir ki arada sıradı çevredekiler yerlesim yerlerine yayılmışlar, ve bir derin etkisi eski tarihde varıdır" " (DA s.v. *steppes*).

Anche uno dei migliori archeologi dell'area, il russo Chernykh, si esprime in termini che non lasciano adito a dubbi: "The steppe tribes of horse-breeders and mobile pastoralists had already begun, in the Copper Age, to play the role which they were to continue to play for the next 5,000 to 5,500 years of human history" (Chernykh 1992, 42-3).

Hetta bu konuda arkeologların en iyilerin birisi olan, Rusya'lı Chernykh, özünü böylece anlatıyor ki heç kuşkuya yol açmamıştır: "The steppe tribes of horse-breeders and mobile pastoralists had already begun, in the Copper Age, to play the role which they were to continue to play for the next 5,000 to 5,500 years of human history" (Chernykh 1992, 42-3). "bozkırın at-yetişiren köçeri çobanlardan oluşan boyları daha önce, Bakır Çağında, o rolu oynamak başlamışlar ki onları gelecek(sonraki) 5000 ta 5500 yıldır insan tarihinde sürecekler(devam edecekler)"(Chernykh 1992, 42-3).

Curiosamente, tuttavia, il cavallo come animale da cavalcatura e da guerra è uno dei principali 'argomenti' del cosiddetto 'ippocentrismo' IE tradizionale! Non si capisce come ancora oggi una tesi talmente lontana dalla realtà documentaria possa essere sostenuta da valenti studiosi, sulla pura base di un presupposto dogmatico.

Maraklı olarak, bununla birlikte(yene de), at bir binilme ve savaş hayvani gibi geleneksel Hindo-Avropalıçılıkın sözde 'atmerkezli-ippocentrism'in temel 'konularından' biri dir! Bu annaşılımamıştır ki nasıl bugün de bir böylece belgesel gerçeklerden uzak bir sav(tez) eliyebile değerli araştırmacılar terefinden, tekce bir dogmatik varsayıma dayanarak savunulmuş olabile,

Accettando la documentazione archeologica come premessa, e non la propria fede, l'uso del cavallo come cavalcatura non può avere che origini e una storia essenzialmente altaiche, in quanto appartiene al bagaglio delle nozioni comuni che i primi ad usare il cavallo come animale da monta siano stati "fierce nomadic peoples of Central Asia" (EB, s.v. *Horses and horsemanship*, 709).

Arkeologik belgelemeni bir gerekli temel gibi, yok bir inanc gibi kabul ederken, atı binmek için kullanmak eliyebilemez altayık'den sonra bir ayrı kökeni ve tarihi olabile, bundan ötürü ki bizim ortak düşünümizde yer almıştır ki onlar ki birincisi olarak atı binmek için kullanmışlar " fierce nomadic peoples of Central Asia" "Orta Asya'nın sert göçeri toplumlarıdır"(EB, s.v.*Horses and horsemanship*, 709).

Inoltre, non vi è studio scientifico della questione che non sottolinei conclusioni di questo tipo: "As a general rule, almost every item of riding equipment used today originated among the horsemen of the Eurasian steppes and was adopted by the peoples of the lands they overran" (ibidem).

Bundan başka, bu konuya bağlı bir bilimsel araştırma yokdur ki orada sonucun altı bu gibi çizilmiş olmasın: " bir genel usul gibi, şimdiki atçılık melzemelerin haman haman(demek oluyor) tamı Avroasia bozkırlarının atlıları içinde yaratılmıştır ve onların aktif etkilerin toplumları terefinden benimsenmişdir"(ibidem- haman kaynak).

Ovviamente, una volta inventato l'uso del cavallo come cavalcatura, guerrieri montati a cavallo diventarono comuni in altre regioni del mondo: lo dimostrano, a metà del II millennio, gli Ittiti, gli Assiri, i Babilonesi, gli Hyksos e, più tardi, gli Sciti. Questa diffusione è un fenomeno culturale del tutto normale, che certo non basta a trasformare le aree secondarie in focolaio centrale.

Apaçık dir ki, o zaman ki atın binmek kullanımı icat edildi, atlı savaşçılar dünyanın ayrı yerlerinde de yaygın (bayağı) olyurlar: onları kanitlayan, II'inci binyillikin ortasında, Hitit'ler, Aşuri'ler, Babilili'ler, Hyksos'lar, ve daha sonra, Skit'ler

diler. Bu yakınlık tam bir düzgülü uygarlık olayı(olgusı) dır, ki ikinci derecede olan alanları, bizim ilgi merkezine dönüştüremez.

L'invenzione dell'uso del cavallo come cavalcatura, con tutto ciò che essa comporta sul piano ideologico, se si abbandona l'identificazione della cultura dei *kurgan* con i PIE, non può essere attribuita che agli antenati dei Mongoli e degli Unni.

Atın binilmek için kullanımının icatı, ideologik açıından tam o gerektirmeye ki aparıp çıkariyor, eğer *kurgan* uygarlığının Ön-hindavropalılıla(PIE'lerle) özdeşleştmek bir yana bırakılsa, Moğul'larla, Hun'ların atalarından başka kimseye bağlanamaz.

Per quanto riguarda poi la nascita e lo sviluppo dell'uso del cavallo nell'area steppica, Lichardus e Lichardus (1985) ne ricostruiscono con acume le circostanze.

Bozkırlıklarda at kullanımının doğuş ve yakınlaşmasıyle bağlı konuya göre, Lichardus e Lichardus (1985) oni çok akıllıca araştırma merceğine alıyurlar.

Essi notano anzitutto che l'area delle steppe a nord del Mar Nero corrisponde al biotopo specifico dove ha potuto sopravvivere il cavallo selvaggio dopo i mutamenti climatici che hanno coperto di foreste il continente.

Onlar özellikle önemsiyüler ki iklim değişiklikinden sonra Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırları kıtasal ormanlarla kapsanmış oluyur ken yaban atların hayatda kalmasına uygun yerin özgül biotopuyle özdeşiyir.

E' quindi qui che dovremmo aspettarci -anche se la documentazione archeologica non lo dimostrasse- la domesticazione del cavallo, da parte di gruppi neolitici che avevano già avuto l'esperienza dell'allevamento dei bovini e degli ovini, e che ora (quattro millenni dopo: cfr. Bökönyi 1974, e DP s.v. *cavallo*), cominciano a specializzarsi in quella del cavallo.

Böylece burada dır ki gerek atın evcilleştirilmesini(ehli olmasını) beklemeliyük – hetta bu konuda arkeologik kanıtlarda taptılmasının olmasına bakmıyarak, ve bu iş neolitik grıplar eliyle olmalıdır ki önceden sığır cinsinin ve davar cinsinin evcilleştirmesini denemişler, ve ki şimdi (dört bin yıl sonra: cfr. Bökönyi 1974, e DP s.v. *cavallo*), atın üzrede uzmanlaşmaka başlamışlar.

La seconda grande tappa di sviluppo che segue la domesticazione del cavallo è poi la sua cavalcatura.

Gelişlemenin ikinci büyük aşaması olarak, ki atın evcilleştirmesinden sonra ardica geliyor, oni binmekdir.

E anche questa è strutturalmente necessaria, dal momento in cui cominciano ad esistere mandrie di cavalli: mentre il pastore di pecore e di bovini non aveva bisogno di muoversi velocemente e su grandi distanze, quello di mandrie di cavalli non può essere che un cavaliere, se vuole poterle guidare e proteggere (Lichardus e Lichardus 1985, 358-359, 506).

O andan ki at ilkisi oluşmaka başlıyur, buda yapısal bakımından gerekli oluyur: davar ve inekin çobanına hızlı yürümek ve uzaq aralara getmek gereksimiyürken, at ilkisine yol göstermeğicün ve korumak için atlıdan(at binen kişiden) sonra başkası başaramaz (Lichardus e Lichardus 1985, 358-359, 506).

Da questa straordinaria mobilità delle mandrie di cavalli nasce anche il particolare modo di vita nomadico, e si sviluppa quel rapporto di scambio e di conflitto latente con le culture agricole, una volta che i nomadi abbiano abbandonato qualunque forma di agricoltura.

Bu at ilkilerinin(sürülerinin) olağanüstü devingenlikinden(mobilitesinden) göçmenlerin özel yaşam tavırında doğuluyur, ve o zaman ki göçmenler her tür ekincilik bırakıurlar, ekincilik uygarlıklarıyla bir gizli değişim tokuş ve yuuşmazlıkların gelişmesine başlaniliyor.

Anche Chernykh scrive: "Horse-breeding occupied a special place [in the steppe cultures], as the domestication of the horse and the emergence of horsemen led to a dramatic change in the balance of power, militarily speaking, between the peoples of this zone and their neighbours to the west. From this period onwards, until modern times, cavalry were to constitute the principal offensive strike force" (Chernykh 1992, 42).

Chernykh'de böyle yazıyor: "at-yetişdirme [bozkır uygarlığında] özel yer tutuyor, at evcilleştirmesinin ve atlı kişilerin boy göstermesi, bu yerlerin toplumlarıyla onların batı komşuları arasında, esgeri bakımından, güç dengesinde bir kökden değişime aşırı çıktı. Bu zamandan sonra, çağcıl devrane gibi, esger atları yürüş gücünün ana parçasını oluşturmuşlardır" (Chernykh 1992, 42).

Si può poi fare un'ulteriore osservazione per dimostrare che la sfera di influenza delle culture pastorali nomadiche dell'Asia centrale era l'area di lingua altaica.

Bu konunu yeniden vugulamalıyım ta kanıtlamış olam ki Orta Asya'lı göçebe cobanlık uygarlığının etki alanı altayik dilleri di.

A sud della sterminata striscia della steppa eurasistica si lasciano distinguere tre zone geoculturali diverse, che hanno avuto molta influenza nel determinare il tipo di rapporti che i popoli nomadici dell'Asia centrale hanno sviluppato con i loro vicini meridionali.

Avroasiya sonsuz bozkır şeritinin güneyinde üç değişik uygarlık coğrafî (geocultural) alanı göze çarpılmaktadır, ki Orta Asya'nın göçebe toplumlarının öz komşularıyla kurdukları ilişkilerin çeşitlilikin saptamak için çok etkili olmuştur.

Ad occidente, in Europa orientale, le aree a sud della steppa erano aree di agricoltura intensa e di alta civiltà, che si potevano difendere abbastanza facilmente dagli assalti dei nomadi.

Batıda yerleşen, Doğu Avropa'da, bozkırların güneyi alanı, yoğun ekincilik ve yüksek uygarlık alanı oluyurken, özlerini yeterice kolaylıkla göçebelerin saldırısından koruyabilmektedirler.

Ad oriente, la steppa è separata dalla Cina dal deserto del Gobi, una barriera che ha molto limitato l'impatto dei nomadi sulla Cina.

Doğu, bozkır Çin'den Gobi çölyile ayrılmaktadır, bir korucu duvar(barrier) ki Çin'in üzere göçebelerin etkisini çok kısıtlamıştır.

Solo al centro, cioè in Asia centrale, l'area a sud della steppa è mista di montagne, deserti, praterie e coltivazioni, ed ha quindi costituito l'area ideale di interazione, nella quale ininterrottamente, dalla preistoria fino ad oggi, si sono mescolate tradizioni nomadico-pastorali e agricolo-urbane (Francfort 1990).

Tekce ortada, yani Orta Asya'da, bozkırın güney alanı dağlık, çöllük, otaklık ve ekinlik karışıklı bir alandır, ve böylece bir ideal etkilenişme alanı biçimlemiştir, orada ki tarih öncesinden şimdideye gibi, aralıksız olarak, göçebe-cobanlık gelenekle ekincilik-kensel gelenek katılmıştır (Francfort 1990).

Possiamo allora domandarci perché oggi, in quest'area agricola e urbana centro-asiatica che era l'unica veramente 'aperta' ai gruppi nomadici delle steppe, e ne costituiva anche il polo di attrazione, si parlino proprio e soltanto lingue altaiche.

Şimdi özümüzden soruşturalım neden bu gün, Orta-Asya'nın bu ekincilik ve kentcilik yerlerindeki bozkırların göçebe toplumlarına birebir doğrudan 'açık' yerdi, ve ona bir çekim ucayı (cazibe merkezi) de oluşturuyordu, şimdi tekce ve özellikle altayik dillerde konuşulmaktadır.

Nelle grandi regioni agricole del Kazakhstan, Kirghizistan, Uzbekistan e Turkmenistan abbiamo infatti popolazioni sedentarie di lingua altaica (turcica), linguisticamente affini ai nomadi stessi.

Doğrusu Kazakistan, Kirkizistan, Uzbekistan ve Turkmenistan'ın geniş ekin bölgelerinde oturak (yerleşmiş) altayik (turkik) dilli toplumlar vardır, ki dil bakımından aynı göçebelere benzeyürler.

La spiegazione è semplice, ed è l'unica possibile: qui si trova il cordone ombilicale che da sempre ha dato vita alle culture pastorali delle steppe, che prima di essere pastorali erano naturalmente agricole.

Bu konuni açıklama kolaydır, ve tekce olanaklıdır: Burada bozkır çobanlığın uygarlığının yararıñ göbek bağı(cordone) yerleşiyür, ki çobana dönüşmeden önce ekincimıştır.

Più a sud, in Iran, Tagikistan e Afganistan, siamo già in un altro mondo, che gravita nella sfera d'influenza della lingua iranica.

Daha güneyde, İran'da, Tacikistan'da ve Afganistan'da, bir ayrı dünya'dayuk, ki iranik diller etkisi alanına yoneleniyor.

Nell'ambito della TC, poche aree culturali preistoriche si lasciano dunque identificare a livello linguistico così facilmente come quella che emerge nell'area delle steppe, fin dall'inizio del Neolitico, con le stesse caratteristiche culturali di oggi.

Süreklik Kuramı(Continuity theory) alanında, dil bakımından çok az tarih-öncesi uygarlık alanı bozkırlıklardan çıkan uygarlık gibi böylece kolaylıkla özünü tanımlanmakına izin veriyor, ki Neolitik çağının(daş çağının soni) başlankışından bu güne gibi, aynı uygarlık özpaisını(karakterini) taşıyor.

Questa identificazione, tuttavia, porta inevitabilmente a una conclusione radicalmente diversa da quella della teoria della Gimbutas e dei suoi seguaci: i pastori guerrieri dei kurgan, eredi delle prime culture nomadico-pastorali delle steppe, non erano i PIE, ma erano un gruppo altaico, già da tempo differenziato da altri gruppi altaici. (pp. 86-89)

...

Bu özdeşleştirme, bununla birlikde, kaçınılmaz olarak Gimbutas'ın ve onun yandaşlarının kuramından(teorisinden) kökinden değişik-başka olan sonuca aparıp çıkıyor: kurgan'ın çoban savascıları, bozkırın ilkin göçbe-çobanlık uygarlığının varisi(kalıtcısı) gibi, ki (PIE)Ön-Hindavropa'lı olmuyarak, bir gurup altayikleri diler, ve daha önceden ayrı altaiklerden farklılanmışlar.(pp. 86-89)

...

Le culture nomadico-pastorali delle steppe eurasiateche che si lasciano osservare con tanta evidenza nella documentazione archeologica a partire dal tardo Neolitico non possono essere che i predecessori delle culture nomadico-pastorali altaiche, sia turciche che mongole, che caratterizzano l'Asia centrale di epoca storica e attuale.

Avroasiya bozkırının göçbe-çobanlık uygarlığı ki Neolitik devranın sonundan başlanarak arkeologik kanıtlarda özünü çok aydınca göstermektedir, altayik göçbe-çobanlık uygarlığının öncellerinden(atalarından) başka kimse olamaz, ki olursa türk olsun ya da muğul olsun, Orta Asya'nın tarihi devranın ve şimdisiini nitelemektedir.

Ciò permette di vedere in nuova luce sia la cultura dei *kurgan*, sia quelle che la precedono e la seguono.

Bu bize *kugan*'lar uygarlığını ve ondan önce yada sonra gelmiş uygarlıkları yeni ışıkda görme izin veriyor.

Ben lungi dall'essere legate alle origini degli IE o degli Iranici, come hanno sostenuto e sostengono, alternativamente, diverse scuole archeologiche e linguistiche legate alla teoria della 'migrazione dei popoli', queste grandi culture si lasciano invece identificare come le prime manifestazioni degli Altaici e in particolare del gruppo Turco (v. fig. 1), di cui si ora potrà facilmente riscrivere la preistoria con l'onestimabile ausilio della documentazione geolinguistica.

(IP) Hindavropa ya da İranik kökeniyen bağınlılı olmakdan çok uzak oluyurken, 'toplumların göçü' kuramıyla(teorisine) bağlı değişik arkeologik ve dilbilimcilik görüşleri, böylece şimdije gibi buna, alternatif (deyşik) seçenekler altında, desteklemişler ve ginede desteklemekdedirler, ama bunun tersine bu büyük uygarlıklar özlerini ilkin altayiklerin ve özellikle türk gurupunun gösterisi gibi saptamadadırlar(bak. 1. şekilde), bunca şimdiden cuğrafi dilbilimcilikin(geolinguistic) belgelerinin hesaba sığınmaz yardımıyla kolaylıkla tarih-öncesin yeniden yazmak

olabiliyür.

Naturalmente, resta del tutto valida la teoria che la cultura dei *kurgan*, al confine fra Asia e Europa, abbia avuto un ruolo fondamentale nello stimolare e nel diffondere l'ideologia pastorale, patriarcale, guerriera ed elitaria in Europa.

Doğal olarak, bu kuram(teori) değerini koruyarak kaliyor ki *kugan*'lar uygarlığı, Asya ve Avropa sınırında, çobanlık, ataerkilik(patriyarkal), savaçılık ve seçkinlik ideolojisinin yaranışında ve yayıkınılaşmasında temel rol oynamışdır.

Ma nella TC questo contributo appare avere in primo luogo origini altaiche, e solo in un secondo momento, attraverso le culture della Ceramica a Cordicella e delle Ascie da Combattimento, diventa una manifestazione IE. (pp. 117-18).

Ama Süreklik Kuramında (continuity theory) bu özellik ilkin olarak altaik kökenli olması gözükiyür, ve yalnızca ikinci an, Cordicella Seramik'i(kaytanlı seramik) ve Savaş Balta'lari uygarlığıyla, Hindavropa göstergesine çönüşüyor. (pp. 117-18).

Figura 1: distribuzione delle lingue turche in Eurasia

Şekil 1: Avroasiya'da türk dillerinin yayımı

Quanto all'archeologia, essa ha rilevato come dalla cultura materiale si possano ricavare non pochi indizi degli stretti rapporti fra Etruschi e Anatolici del VI secolo:

Arkeologı'yla bağlı olarak, o açıkça çıkardı ki nasıl materiyal(özdeks) uygarlıkından eliyebiliniyür Erusk'lariyle VI'inci yüzyillik Anadolu'nun ortasında olan ilişgiden çoklu izler(ip uci) elde edilsin:

(1) gli orecchini a disco in oro delle aristocratiche etrusche, che mostrano la tecnica della ribattitura, della filigrana e della granulazione, tipica dell'artigianato dell'Anatolia occidentale;

(1) etrusk aristokratlarının(ağalarının) altın disk biçimli küpeleri(sırqaları), ki orada dövmek yöntemi kullanımı, filigree kullanımı ve granulation(danecik) kullanımı, Batı Anadolu elsanatı yöntemi;

(2) il costume di adornare gli uomini con braccialetti, collane e orecchini;

(2) erkeklerin bileziklerle, kuliyele, küpelerle süstenme gelenek;

(3) la somiglianza della pittura etrusca con le pitture parietali di Gordion o quelle parietali di Karaburun, in Anatolia;

(3) Etrusk resim sanatıyla Gordion duvar resimleriyle ya Antalia'daki Karaburun duvarındaki benzerlikleri;

(4) la somiglianza delle raffigurazioni del leone come custode delle tombe etrusche, con quelle dell'arte siro-ittita.

(4) ertusk turbelerinin korucusun betimliyen aslanın biçiminin, sirio-hittit sanatıyla benzerliği.

Come conclude quindi Donati (idem, 42), gli elementi che la cultura etrusca deve all'Anatolia «sono chiari e sicuri».

Nasıl ki Donati sonuclandırıyor (idem, 42), o öğeler(elementler) ki etrusk uygarlığı Anadolu dan almıştır«aydın ve güvenli dir».

Le affinità culturali turco-etrusche

türk-etrusk uygarlık benzerliği

Importanti osservazioni sulle affinità turco-etrusche sono state poi rilevate dalla succitata studiosa turca Ayda Adile (1985). Ecco le più importanti che, quando possibile, elaboro ulteriormente:

Türk-etrusk benzerliğiyle bağlı önemli düşünceler üstte adı geçtiği türk araştırmacı Ayda Adile terefinden ortaya koyulmuştur. Burada olanaklar içinde, onların en önemlilerinin üstünde bir az daha işlem yapıyorum:

1) la religione pre-islamica degli antichi turchi concepiva il Cielo, abitato dagli dei, suddiviso in 17 regioni. Quella etrusca, nella descrizione di Marziano Capella, lo concepiva suddiviso in 16, ciascuna abitata da una diversa divinità.

1) Esgi türklerin islam-öncesi inancı böyle düşünüyordu ki Gög, orada ki tanrılar yaşırdı, 17 bölgeye bölünmüştü. Etrusk düşüncesinde, nasıl ki Marziano Capella anlatıyor, 16'ye bölünmüş olmasına inanlıyım, ki heresinde bir değişik tanrı yaşıyordu.

Una somiglianza molto distintiva, in quanto si differenzia radicalmente dalla concezione cosmogonica delle religioni del mondo classico, secondo le quali il mondo si divideva semplicemente in celeste, terrestre e infernale (pp. 40 sgg.).

Bir çok kolaylıkla ayırt edilen benzerlikdir, bunca ki klasik dünyasının inanclarının kosmoloji düşüncesinden(kavramından) kökden ayrılmıyor(başka dir), ki onlarca dünya kolay bir şekilde gög, yer ve cehenneme bölünmüştü(seyfe 40 üstte adı geçende).

(2) Inoltre, entrambe le religioni avevano in comune la credenza che una sorta di tubo collegasse il mondo celeste a quello degli inferi, attraverso un foro scavato nella terra (p. 43 sgg.).

(2) Üstelik, her iki inancın ortak inanışı buyıldı ki, bir tür boru göğler dünyasına yeraltı dünyasını, yerde kazılmış delik araciyle, birbirine bağlıyordu (s. 43 üag.)

Qui la Adile ricorda anche che, secondo Catone (*apud Festum*, 144, 18 sgg.; cfr. DELL s.v. *mundus*), questo foro era stato scavato proprio per comunicare con i Mani, gli spiriti dei defunti; ma omette di ricordare che i Latini lo collocavano nel *comitium*, e lo ricoprivano con il *lapis manalis*.

Burada hanım Adile anımsatmışsa oluyor ki, Catone'ye göre (*apud Festum*, 144, 18 üag.; cfr. DELL s.v. *mundus*), bu delik bunca kazılmıştı ki, ölülerin ruhları sanılan, Man'larla iletişim kurulur; ama bunu anımsatmak(hatırlamak) unutuyor ki Latin'ler oni *comitium*'da yerleştirirdiler, ve oni *lapis manalis*'le kapatardılar.

(3) Per entrambe le religioni, all'inizio dei tempi esisteva solo l'oceano; la terra nasce dalla separazione del Cielo dal Mare (p. 46 sgg.).

(3) Her iki inancda, zamanın ilk başında yalnızca deniz(okiyanus) varidi; sonradan, Gög’ün Deniz’den ayırilmasından yer doğuluyur(yaraniyur)(s 46 sgg.)

(4) Per entrambe le religioni gli uccelli facevano parte del Cielo e lo abitavano, assieme agli dei (p. 51 sgg.).

Her iki inancda(dinde) kuşlar Gög’yle bağlıdilar ve orada, tanrılarıyle beraber yaşıdilar (p.51 sgg.).

La Adile ricorda qui il ruolo degli Auguri per l'interpretazione del volo degli uccelli, ma omette di ricordare che *auspicium*, in origine *avis spicium*, significava 'osservazione dell'uccello'.

Adile Auguri'nin(italianca "Gutlu-Uğurlu" olsun demek) rolun kuşların uçuşunun yorumlaması olmasını animsatıyor(hatırlatıyor), ama unutuyor animsata(hatırlata) ki *auspicium*, kökünde(eslinde) *avis spicium*, 'kuşları' izleme-gözleme' anlamı daşıyur.

Le affinità linguistiche turco-etrusche

türk-etrusk dil benzerliği

A livello linguistico, la Adile nota poi le seguenti affinità turco-etrusche:

Adile sonra, dil'ile bağlı, bu aşağıdaki turk-etrusk benzerliklerin vurgulayur:

(I) la cosiddetta 'gorgia toscana', generalmente considerata eredità etrusca, che esiste anche nelle lingue turche (pp. 195-6);

(I) sözde 'gorgia toscana' denilen ses çönüşmesi, genelikle bir etrusk kalıtımı gibi alkılanıyor, ki türk dillerinde de vardır(pp. 195-6);

*“*Gorgia Toscana*” yani aşağıdaki seselerin obirine çönüşmesi ki türk dillerinde de vardır:

· /k/ → [h]

· /t/ → [θ]

· /p/ → [ɸ]

(II) l'armonia vocalica, che è tipica sia dell'etrusco che delle lingue uralo-altaiche (pp. 197-8);

(II) ses harmonisi, ki olur etrusk diline ve olursa ural-altaiyk dillerine özgül(mehsus)dır(pp. 197-8);

(III) la struttura agglutinante, comune alle due lingue (p. 197);

(III) Ekleyici yapısı, ki her iki dilde ortakdır(p. 197);

(IV) il passaggio dei dittonghi etruschi AI, AU, EU rispettivamente a EI, AV, EV, notato da Pallottino (#), che si riscontra anche nello sviluppo dal turco di Kazan all'ottomano (p. 198 sgg.);

(IV) etrusk Aİ, AU, EU iki seslilerinin(dittonghi) sırasıyla Eİ, AV, EV, ye geçisi, ki Pallottino(#echo) oni belirtiyor, ki Kazan türkcesinin osmali türkcesine gelişmesinde de gözükmekdedir(p. 198 sgg.);

(V) il passaggio di lat. O breve in sillaba aperta al dittongo it. UO, tipico dell'italiano, che ha qualche (debole) riscontro anche nelle lingue turche (p. 199 sgg.);

(V) latince açık seslemede(silabda) olan kısa O'nın italiyan UO'sına geçisi, ki italyancaya özgül dır, ve ki bir azda türk dillerinde gözükmekdedir (p. 199sgg.);

(VI) la scrittura destrorsa (p. 204);

(VI) sağdan sola yazılması(p. 204);

(VII) l'omissione delle vocali nella lingua scritta (pp. 205-7).

(VII) seslilerin yazılı dilde atlanması(yazılmaması)(pp.205-7).

Per quanto riguarda la *grammatica*, la Adile (p.) elenca poi (menziono solo i confronti più rilevanti):

(*dilbilgisine*)Gramatik'e gelir ken, Adile(p.) böylece sıraliyur(ki burada daha önemlilerin ele alıyorum):

- Il cumulo di suffissi, comune all'etrusco e al turco (p. 289);
- soneklerin(suffix) ard-arda yığılması, ki etruscek ve türkçe ortasında ortak dır(p.289);
- la formazione degli aggettivi in *-l* in etrusco, confrontabile a quella in *-li* in turco (p. 290);
- etruskca da sıfetlerin “*-l*” iyle düzeltmesi, ki türkçe de “*-li*” yile karşılaşmak olabiliyor(p. 291);
- l'assenza del genere (maschile, femminile, neutro), sia in etrusco che in turco (p. 291);
- olur etruskacada olursa türkcede, cinsin(gender) olmaması (erkek, dişi, yansız)(p.291);
- il plurale in *-ar -er* in etrusco, in *-lar -ler* in turco. La Adile menziona anche un plurale in *-ar -er* in jakuto, accanto al più frequente *-lar -ler*. Inoltre, poiché Pallottino menziona anche un plurale etrusco in *-l*, la Adile (p.) ipotizza, come possibile spiegazione, la fusione di questa marca del plurale, presumibilmente più arcaica, con quella più recente (pp. 291-3);
- etruskca da çoğulukiçün *-ar -er* , türkcede *-lar -ler* kullanılması. Adile yakutça daha çok işlenen *-lar -ler* yanında çoğullukiçün *-ar -er* kullanımından da söz ediyor. Bundan

başka, Pallottino'nın etruskcada bir -l çoğullukundan ad apardıkına göre, Adile(p.) varsayıyur ki

- la frequente identità del nominativo con l'accusativo, comune alle due lingue (p. 293);
- **yalinle(nominative) yükleme durumu(accusative)** sık sık özdeş(ayni) olması, ki iki dilde ortakdır(p. 293):
 - la precedenza del genitivo rispetto al nome che qualifica (e.g. *della rosa il profumo*), comune alle due lingue (pp. 295, 310-11);
 - **genetive'in** oni nitelendirdiği adın önünde gelmesi (örenek: gülün kokusu), iki dilde de ortakdır(pp. 295, 310-11);
- la presenza di un suffisso per il genitivo non solo nel nome determinante, ma anche nel nome determinato, comune alle due lingue (pp. 295-6);
- **sonek(suffix)in genetif(genetiv) de gelmesi tekce yalinlanan adda(nome determinante) yok** belki yalnız adda(nome determinativo) kullanılıyor, ki her ikisinde de ortakdır(pp. 295-6)
- l'impiego della -s come suffisso del nome determinato dal genitivo, comune alle due lingue (ibidem);
- **-s sonekin belirleyici (determinative) adın genetif'den yaranmasıçun, iki dilde de ortak (ibidem)**
- l'impiego della -a, in etrusco arcaico, per il dativo, comune al turco moderno (p. 298-9);
- **-a nin esgi (arkaic) etruskcada, dativ halinde kullanımı, ki çağcıl türkceyle ortakdır (p. 298-9)**
- l'identità del suffisso etrusco -θi per il locativo e -te -ta (> -de -da) (p. 299);
- **etruskça lokatif halin yaratmağıçun -θi sonekinin kullanımı ve türkçe -te -ta (> -de -da) (p. 299);**
- l'impiego della -n- per alcuni casi di accusativo in etrusco (fra cui i pronomi dimostrativi), corrispondente a quello della -n- nel tu. di Kazan, e nei pronomi dimostrativi anche in turco moderno (pp. 300-1);
- **etruskça yükleme durumunda herden -n- nin kullanımı (örnek olarak işaret zemiri gibi), Kazan türkcesindeki -n- ye uykun-ayni , ve çağcıl türkcede de işaret zemirinde(pronome dimostrativo) aynen kullanılıyor(pp. 300-1);**
- l'uscita in -m di alcune voci etrusche, male interpretata dagli etruscologi, che corrisponde invece alla prima persona singolare di verbi turchi al presente (v. oltre per alcuni importanti esempi lessicali) (p. 302);
- **etruskça bezi seslerin -m le çıkması, ki eruskologlar oni yanlış anlamışlar, ki farklı olarak türkçe birinci tekil şehsin şimdiki zamani yle aynıdır(bundan başka önemli sözcük örneklerde kullanılıyor)**
- la desinenza verbale -ce, in etrusco caratteristica del perfetto, che, letta come palatale, corrisponde a quella -dje del ciuvascio (pp. 302-4);
- **etrskaca da görülen geçmiş zamanın özyapısı olan -ce çekimi(inflexion), ki, damakda deyilse çuvaşça -dje le özdeşiyür (pp. 302-4);**

- l'imperativo formato con la semplice radice in etrusco, che esiste anche in turco (pp. 305);
- *etruskca emir belirten hal besit kökle oluşuyur, ki türkcede de vardır(pp. 305);*
- il gerundivo etrusco in *-eri*, che ha un riscontro nella desinenza *-esi* dell'imperativo in turco, tenendo conto del frequente passaggio di /r/ ad /s/ o /z/ nella fonetica storica del turco (pp. 305-6);
- *etruskca filden türetilen isim (gerund) -eri yle oluyur, ki türkçe emri halinde -esi çekimiyle(inflexion) özdeşiyür, ki bunida gözün önüne almaliyuk ki tarihi türkçe sescilinde(fnetikinde) sık sık /r/ sesi /s/ ya /z/ ye dönüştür(pp. 305-6)*
- l'omissione del pronomine soggetto, comune al latino, all'etrusco e al turco (pp. 309-10);
- *özne zemir(adıl)in getirilmemesi, ki latin, etrusk ve türkcede ortak dir(pp. 309-10);*
- il verbo in fine di frase, comune al latino, all'etrusco e al turco (pp. 311-2).
- *Fıolin cümlenin sonunda gelmesi, latin, etrusk ve türkcede ortak dir.*

Dopo di che, per quanto riguarda le affinità lessicali turco-etrusche, credo sia utile riunire qui i raffronti già illustrati in Alinei (2003) , in qualche caso approfondendoli e aggiungendone anche numerose altri, per offrirli all'attenzione degli specialisti.

Şimdide, türk-etrusk sözcük benzerliğiyle ilgili olarak, inanıyorum ki yararlı oluyur Alinei(2003) de yapılan karşılaştırmanı burada birleştirib, ve bezilerin derinden araştırıp ve ona çoklu ayrıların ekliyem, ta uzmanların ilgisine sunmuş olam.

Le affinità lessicali turco-etrusche

türk-etrusk sözcük benzerliği

Elenco quindi qui sotto, in ordine alfabetico moderno, le principali voci etrusche ricondotte al turco, con l'avvertenza che ho omesso, dove presente, il riflesso ungherese, in quanto non più rilevante per il nostro scopo.

Şimdi aşağıda temel sözcükler ki türkceyle ilişkilidir, çağcıl alifba dizisiyle sıralıyorum, burada uyarmalıyım ki Hungar etgisini, ki burada vardır, içeri almamışam, bunca ki onun bizim ele aldıkımız konuya onemi azdır.

1. Lat.-Etr. AEGER AEGRUM 'malato, dolore'

1. Lat.-Etr. AEGER AEGRUM ‘ağrı, hasta’

lat. *aeger* 'malato', così come *aegrum* 'dolore, pena', sono senza etimologia (cfr. DELL). La Adile (pp. 229-30) confronta queste voci con turco *agri* 'sofferenza fisica' e *agrimak* 'causare dolore, far male'.

Latinice *aeger* 'ağrı, hasta', böylece *aegrum* 'ağrı, acı', Etimologi bakımından araştırma gerekirmeden (cfr.DELL). Adile (pp.229-30) bu sözcükleri türkçe *agri* le ve *agrimak* la bir sanıyor.

2. Etr. AIS 'dio, divinità'

2. Etr. AIS ‘tanrı, tanrılık’

L'accostamento di questa parola allo iakuto *ais* 'dio, divinità', proposto dalla Adile (p.) (pp. 243-4) è senz'altro più convincente di quello, ipotizzato da chi scrive (Alinei 2003, p. 43) con l'ungh. *isten* 'dio', dal Proto-Ur **ičä* 'padre'.

Adile bu sözcüğü iakutca *ais* “tanrı, tanrılık” le özdeşleştirmeni öneriyor (pp. 243-4) ki bu benim yazdıklım varsayılan (Alinei 2003, p.43) hung. *isten* ‘tanrı’, ve Ön-Uralik *ičä den daha inandırıcıdır.

3. **Etr. AN/ANC/ANANC 'pronom relativo'**

3. **Etr. AN/ANC/ANANC 'onun' 'ilgi zemiri'**

Pallottino interpreta queste forme come pronomi, forse di tipo relativo. La Adile (p. 278) conferma confronta con il turco dialettale e antico *aning* (tu. moderno *onun*), traducibile sia come pronomi ('di lui') che come aggettivo possessivo ('suo').

Plattino bu formları zemir gibi olabiliyor ilgi zemiride gibi de yorumlıyor. Adile (p.278) bu karşılaştırmanı doğrulayurken oni eski türkçe ve türk ağızı (lehcesi) olan *aning* (çağcıl tür. *onun*), ki oni zemir-adıl gibi ('onun') ve iyelik sıfeti (possessive adjective) gibi ('onun') yorumlıyor.

4. **Etr. APA 'padre'**

4. **Etr. APA 'ata'**

Apa, nome del 'padre' in etrusco, lo è anche in turco (pp. 247-8) e in ungherese . Ovviamente, la preferenza va ora per una diretta affinità dell'etrusco col turco.

Apa, etrukça 'ata'ının adıdır, türkçe ve hugerçe de öylece dir (pp.247-8). Belirlidir ki, burada şimdi türkçeyle etruskanın dolaysız benzerliğinin yeğlemesinden (tercihden) söz gediyür.

5. **Etr. AVIL 'anno'**

5. **Etr. AVIL 'yıl'**

Anche per questa parola, l'accostamento della Adile (pp. 245-6) al turco antico e moderno *yıl* 'anno' è preferibile a quello con ungh. év 'anno', proposto da chi scrive (idem p. 47), seppure con minore evidenza fonetica del caso precedente.

Bu sözcüke görede Adile'nin (pp.245-6) eski ve çağcıl türkçe *yıl* le birleşirmesi, hung. év (yıl)e göre ki bu yazını yazanın önerisi (idem p.47), daha yeğlemelidir (tercih edilmelidir), önce gelen kanıtın seslenme bakımından (fonetik) daha az belli gözükmeye bakmıyarak.

6. **Lat.-etr. CAMILLUS 'ministro di sacerdoti'**

6. **Lat. -etr. CAMİLLUS 'din adamı- kam- ham- xam'**

La parola latina di origine etrusca *camillus* (cfr. DELL), che secondo Servio significa anche 'minister deorum', letta come diminutivo di *cam-* secondo la Adile (pp. 216-8) è avvicinabile al turco *kam* 'shamano'.

Etrusk kökünden olan latin sözcüğü *camillus* (cfr. DELL), ki Servio'ye göre 'minister deorum' anlamında geliyor, Adile'ye göre (pp.216-8) -cam kısaltılmış gibi okunurken türkçe *kam* 'şaman'a yakın gözükebiliyor.

7. **Etr. CANΘE/CAMΘI 'carica politica'**

8. Etr. CANΘE/CAMOI 'bir devlet görev yeri'

E' il nome della massima autorità politica etrusca (Serv. Aen. II, 669; cfr. Cristofani (1993, 132) (anche se virtuale: il vero potere stava nelle mani dello *zila*), corrispondente al *rex*.

Bu etruskca en üst siyasi görevlinin adı dir (Serv. Aen. II, 669; cfr. Cristofani (1993, 132)) (bu sanal sanılsada: gerçek güc *zila*ının elindeyidi), *rex* (hakan)la özdeşiyür.

E' stato identificato fin dai primi studi scientifici (cfr. e.g. Pauli 1882, 69-70, Pallottino 1985, 485-6, 507), ed è di probabile origine altaica: cazaro *kündäč*, tataro (Lebed) *kiündü* 'profondo rispetto, cortesia; la seconda carica in ordine di importanza'; hakas *χiündü* 'riverenza, funzionario' ecc. (< mong. *kündü* 'importante; ossequio, onore' (EWU s.v., cfr. EWT s.v. *kündü* (2a u lg)).

Bilimsel araştırmaların ilk başından saptanılmıştır (belirlenmiştir) (cfr. e.g. Pauli 1882, 69-70, Pallottino 1985, 485-6, 507), ve altaiyk kökenden olabiliyor: hazar-kazarca *kündäč*, tatarca (Lebed) *kündü* 'derin sygi, kibarlık-incelek; siyasi görevlilikde önem sıralamasında ikinci yer dutiyur'; hakasca *χiündü* 'büyük saygı, görevli' ecc. (< mong. *kündü* 'önemli; saygı, ün' (EWU s.v., cfr. EWT s.v. *kündü* (2a u lg))).

8. Etr. CAPE CAPI 'recipiente'

8. Etr. CAPE CAPI 'kap'

Pallottino traduce questa parola, con i suoi numerosi derivati, 'recipiente'. La Adile (p. 263) ricorda che *kap* in turco significa 'recipiente'.

Pallottino bu sözcüğü, onun çoklu türeviyle 'kap-zerf' gibi çeviriyor. Adile(p.263) buni anımsatıyor-hatırlatıyor ki *kap* sözü türkcedir.

9. Etr. CEP- 'modello, forma, idolo'

9. Etr. CEP- 'model, biçim, but-sanem'

Pallottino, nel suo manuale istituzionale lo considera 'titolo sacerdotale': congettura dovuta alla frequenza delle sue attestazioni nel *Liber Linteus*, il cui contenuto è certamente rituale, nonché in contesti nettamente 'magistratuali', cioè accanto a termini come *zila*, *maru* e derivati (cfr. TLE 133, 165, 171, 359, 894).

Pallotino, öz kurumsal kılavuzunda oni 'rahiblik ünvanlarından' gibi anımsayır: bir varsaım ki *Liber Linteus* demeclerdeki onun içeri kesince inanc töreniyle bağlıdır, sık sık görünmesinden yararıyor, ve aydın bağlamla devlet ünvani gibi, yani *zila*, *maru* ve onlardan kaynaklanan sözcüklerin yanında yer alıyor (cfr. TLE 133, 165, 171, 359, 894).

Di conseguenza, lo sforzo degli specialisti è stato di combinare la sacralità con le istituzioni civili, ipotizzando il senso di 'sacerdote', o comunque di un titolo onorifico a metà fra il religioso e il civile, non inverosimile per una società antica.

Dolayısıyla, uzmanların çalışması kutsllılıkla devlet görevlilikin birleştirerek bir 'din adamlı-rahib' anlamlı varsayıma varmaktadır, ya oldukça buna yakın bir saygı unvanı dini ve devleti ortasında, ki bir esgi toplumi için olası olmamıştır.

La lettura in chiave turca permette di spiegare sia le associazioni con il rituale che quelle con le magistrature. La voce, infatti, appartiene al vocabolario religioso bulgaro-turco, e significava ‘idolo pagano’ (Róna-Tas 1999, 368).

Türkece yorumlaması bize bu olasılıkı tanıyor ki oni dini törenle bağlı gibi ya da devlet görevliliği gibi anlıyak. Doğrusu, bu sözcük, bulgar-türk inancsel sözlere ait dir, ve ‘put’ anlamını daşıyor.

I confronti sono: uig. *kip* 'esempio, modello', mtu. *kib* 'modello, biçim, immagine da onorare', turcm. *gäp* 'spauracchio, spaventapasseri', caracal *kep* 'idem', oir., tel., tat. (leb.), scior. *käp* 'misura, modello, forma, schema', scior. *käbär* 'rappresentazione, raffigurazione, modello', calm. *kep* 'formello', cazc. *kep* 'senso, significato', soi. *χep χevi* 'forma', *χevir* 'forma, figura', iak. *kiäp*, ciuv. *kap* 'estensione, mole, aspetto esteriore, figura' (da cui mari *kap käp* 'corpo'), aciuv. (> ungh. *kép*, sscr., slovn *kip* 'statua', aslav. *kapъ* 'immagine, effigie, idolo') ~ mong. *keb* 'modello, forma' (EWT s.v. **käp* (lg)).

özdeştirmeler bunlardır: uig. *kip* 'örnek, model', mtu. *kib* 'model, forma, sayılı-önemsemeli görüntü-şekil, turkm. *gäp* 'korkuluk, bostan korkuluğu', karacal *kep* 'aynen', oir., tel., tat. (leb.), scior. *käp* 'ölçü, model, biçim, çizgi', scior. *käbär* 'betimleme, resim çizimi, model', calm. *kep* 'biçim', cazc. *kep* 'anlam, mana', soi. *χep χevi* 'biçim', *χevir* 'biçim, çizim', iak. *kiäp*, ciuv. *kap* 'uzatma, büyülüklük-siz, dışarı görüntü, çizim' (da cui mari *kap käp* 'beden-can'), aciuv. (> ungh. *kép*, sscr., slovn *kip* 'heykel', aslav. *kapъ* 'biçim, kukla, put-sanem') ~ mong. *keb* 'model, biçim' (EWT s.v. **käp* (lg)).

Nelle altre iscrizioni etrusche il termine si lascia tradurre come il lat. *insigne insignia*, e va quindi inteso come oggetto del verbo *tenu*, al quale si trova spesso associato (cfr. TLE 133, 171, 894), corrispondente a lat. *regere*: 'rivestire/reggere la carica/le insegne di *zila*, gromatico ecc.

Ayri etrusk yazlarında bu sözcük özünü lat. *insigne insignia* (simge-tuğ) anlamında gözükmektedir (cfr. TLE 133, 171, 894), ve lat. *regere*: ‘*zila*nın, gromaticikin ve... yerin(görevin)/tuğun tutmak/dik saklamak.

(gromatico = Roman bölge bakani)

10. Etr. CLAN (e il toponimo CHIANTI) 'figlio'

10.Etr. CLAN (e il toponimo CHİANTİ) 'figlio'

Come è stato accertato fin dagli inizi dell'etruscologia scientifica, la frequente voce etrusca *clan* ha il significato di 'figlio' (cfr. Pauli 1882, Pallottino 1984: 434 e precedenti edd.).

Nasıl ki bilimsel etruskologianın ilk başlangışından belirlenmişdir, sık sık işlenilen *clan-klan* sözcüğü ‘cocuk-oğul-oğlan’ anlamını daşıyor(cfr. Pauli 1882, Pallottino 1984: 434 ve öncekiler edd.).

Per cui, come avevo già sostenuto nei miei *Addenda* [Alinei 2005], correggendo la precedente analisi presentata nel mio libro [Alinei 2003], essa si lascia ricondurre al medio turco e uigurico, ciagataico ecc. *oylan* ‘giovane, ragazzo’ (EWT 358), tu. moderno *oglan* [g con segno di breve](pronuncia *oqlan*) (cfr. Adile 1985, pp. 249-50).

Bunca, nasıl ki önceden öz *addenda* [Alinei 2005] eserimde gösterdim, geçmiş yorumumu ki öz kitabımда [Alinei 2003] gösterişdim düzeltirken, onun orta türkçe ve uyğurca, çağatayca ve... le bağlantılı olduku gözükmekdedir. *oylan* ‘genc, oğlan’ (EWT 358), çağcıl tu. *oqlan* [kısa g](*oqlan* okunuyur) (cfr. Adile 1985, pp. 249-50).

Quanto al toponimo *Chianti*, che esso abbia origine etrusca era stato già supposto dal Pieri (1919, 29) e dallo Schulze (1933, 529), che lo riconducevano a «un personale etrusco *clante clanti*». Origine tuttora sostenuta, con rinvio ai due autori citati, anche dal DT (in cui la voce è compilata da Carla Marcato).

Chianti yer-adına (toponim) gelince, onun etrusk kökenli olması önceden Pieri (1919,29) ve Schulze (1933,529) desteklemiştiriler, ki oni «bir etrusk önemli kişi titri *clante clanti*» la bağlantılı buluyurdular. Bir köken ki şimdije gibi, iki adı çekilmiş yazara daynarak savuniliyor, ve bu savunma DT terefindende olunuyor (ki burada sözcüğü Carla Marcato derlemiştir).

Questa conclusione va ora modificata ed elaborata, alla luce della recente ricerca etruscologica: (1) e (2) la sillaba finale *-ti/-θi* si lascia facilmente identificare con il caso locativo (v. sopra), come avevano già visto Deecke (1882) e Bugge (1883) (cfr. Pallottino 1984: 438); cito per es. *celati* e *celθi* ‘nella fossa’, *hupnineθi* ‘nel sepolcro (a tumulo)/ nell’ossuario (a urna)’, *śuθiti* ‘nell’ossuario, nella tomba’, *tušti tušθi* ‘nel fuoco’, *cltθi mutniaθi* ‘in questa tomba’, *Unialθi* ‘nel (tempio) di Uni’, *Tarxnalθi* ‘a Tarquinia’.

Bu sonuc şimdi etruskologiyayan yeni araştırmalarına dayanarak, ayrıntılarına girirken deşifitirilecektir: (1) ve (2) son seslem *-ti/-θi* kolaylıkla yer-zemiriyile(-de) (locative) özdeşiyür (bak üs.), nasıl ki önce Deecke (1882) ve Bugge (1883) (cfr. Pallottino 1984: 438) görmiştiriler: örnek olarak bu alıntıları yapıyorum *celati* e *celθi* ‘çukurda’, *hupnineθi* ‘sepulkurde(oda gibi kabirde ki ustu korgan gibi küçük tepedir)/ kemiklikde (küzede)’, *śuθiti* ‘kemiklikde, kabirde’, *tušti tušθi* ‘otda’, *cltθi mutniaθi* ‘bu kebirde’, *Unialθi* ‘Un’larında(tapanakında)’, *Tarxnalθi* ‘Tarquinia’da’.

Per cui, *clan-ti* potrebbe essere interpretato come 'nella (terra del/per il) figlio': un significato che non sarebbe banale, soprattutto se visto alla luce di quanto sappiamo sulla società etrusca e sulla graduale formazione, al suo interno, di una potente aristocrazia, legata ai possessi terrieri e alla loro trasmissione ereditaria (cfr. Pallottino 1984, pp. 301-303 e passim).

clan-ti söyleyle bağlı ‘oğlanın-oğlaniçün (yerinde-yerde)’ yorumu yapılabilir: bu bir sıradan olmayan anlam ki, özellikle bizim etrusk toplumundan bildiklerimiz içinde, ve onun içinde , bir güclü aristokrasi(ünlüler), ki yer-iyelik(malikiyet)i ve onun kalitimın(irs kalması) ,yavaş yavaş oluşmasını, göz önüne alırsak (cfr. Pallottino 1984, pp. 301-303 e passim).

11. Etr. CLETRAM 'io porto'

11. Etr. CLETRAM 'getirem-getiriyurum'

Questa voce etrusca, attestata molto spesso (assieme ad *etnam*, per cui v. oltre, e ad altre) nel *Liber Linteus*, è stata avvicinata da Pallottino all'umbro *kletra*, e tradotta come 'oggetto per portare offerte'.

Bu etrusk sözcüğü, ki Liber Linteus'da o çok gözükmektedir (buniyla beraber, etnam, burdan v. obirileri, ve ayırları), Pallattino oni Umbriya(Toskania'nın komşu bölge) şçzükü Kletra ye yakın bulmuşdur ve oni ‘nezir olunmuş şeyi’ gibi alkılampıdır.

La Adile (p.), tenendo conto della succitata tendenza ad omettere le vocali nella lingua etrusca scritta, la confronta invece alla voce verbale del turco del Volga *keletiram* 'io porto', da *keletir* 'portare' (tu. moderno *geldirmek*, tu. d'Abakan *keltirmek*). Ciò che dà più senso all'iscrizione del *Liber Linteus*.

Adile (p.), üste sözü geçenlere dayanarak ve yazılı etruskin vokalların göze almiyarak, Volg türkçe sözcüğü *keletiram* 'getiriyorum' la karşılaştırıyor, ki *keletir* 'getirmek'den alınmıştır (çağcıl türkcede *geldirmek* , Abakan türkcesinde *keltirmek*). Bu *Liber Linteus* yazılarını daha anlamlı yapıyor.

12. Lat.-Etr. CURIA 'divisione politica e religiosa del popolo romano',

12. Lat.-Etr. CURIA 'roman toplumunun siyasi bölümü(kurultay)',

Lat. *curia* 'divisione politica e religiosa del popolo romano, senza etimologia e di possibile origine etrusca (cfr. Festo e DELL), nonché lat. *curulis*, l'agg. che si accompagna a *sellā* per distinguere il '(seggio) riservato ai re, agli alti magistrati, consoli, pretori etc., anch'esso di probabile origine etrusca (cfr. DELL), secondo la Adile (pp. 233-6) si lasciano confrontare al turco *kurmak* 'istituire, fondare', e *kurulus* 'istituzione'.

Lat.curia 'roma toplumunun siyasi bölümü(kurultay), ki söz kökeni bilinmiyerek(etimologisiz) etrusk kökeninden olabiliyyür (cfr. Festo ve DELL), haböyle latince *curulis*(kurulis), bir sıfet dir ki *sellā* 'yla geliyür ta oni '(seggio) den ayırım yap'a ki hakanın ve üst yargıçın, elçilerin, pretorlerin-valilerin ve... dir, ve onunda etrusk kökenli olasıklı (cfr. DELL), ki Adile(pp. 233-6) oni' *kurmak* ve '*kurulus*' la özdeşleştiriyor.

13. Etr. ETNAM 'io prego, io supplico'

13.Etr. ETNAM 'tapanam, yalvaram'

Questa voce molto frequente del *Liber Linteus* è stata avvicinata da Pallottino al latino *etiam* e quindi interpretata come la congiunzione 'e, anche'. Analogamente a *cletram* (v. sopra), la Adile (p.) la legge invece come prima persona del verbo turco del Volga *ötin-mek*, *ütin-mek* 'pregare'.

Bu sözcük *Liber Linteus* da sık sık gözükmektedir ve Pallottino oni latince *etiam*'la özdeşleştiriyor ve onun 've, haböyle' bağlaçı anlamanın daşdıığın ileri sürüyür. Adile üsteki *cletram* gibi oni Volg türkçesi *ötin-mek*, *ütin-mek* 'tapanmak'la bağlı buluyur ve bu fiilin birinci şahsiyle özdeştiyor.

14. Etr. FALA(N)DO 'cielo'

14.Etr. FALA(N)DO 'gög'

Come è noto, Paolo Diacono cita, da Pompeo Festo: «...falado (falando) quod apud etruscos significat caelum».

Nasıl ki bilinmekdedir, Paolo Diacono, Pompeo Fasto'dan böylece alıntı yapıyur: : «...falado (falando) quod apud etruscos significat caelum».(yani: ertuskça falado gög demekdir)

Pallottino (1985) unisce questa voce a *falau*, *falaś*, *falſti* etc.. La Adile (pp. 254-7) propone un raffronto con jak. *halla* 'cielo', sulla base della tendenza, in questa lingua (così come nel ciuascio), a spirantizzare la *f*- iniziale (e.g. russo *fonar* 'lampada' > jak. *honar*).

Pallottino(1985) bu sözcükü *falau*, *falaś*, *falſti* etc..yla bağlı biliyor. Adile (pp.254-7) Yakutca *hlla* 'gög'le karşılaştırıyor, buncaki bu dilde (haböyle çüvaşcada olduku gibi), bir meyil-eğilim olarak, onde gelen *f*- yi üfleyerek(püfliyerek) kullanıyor(e.g. rusça *fonar* 'fener-lampada'> jak. *honar*).

15. **Etr. FALU- 'città'**

15.Etr. FALU- 'kent-şehir'

Voce etrusca dal significato di 'città', attestata nel composto *faluθras* 'corporazione, collegio della città'. E' avvicinabile, tramite l'ungherese (cfr. EWU s.v. *falu*), all'uig. *baliq* 'città', calm. *balyasum* 'città, villaggio'.

Etruskca 'kent' anlamı taşıyan, tanık olarak *faluθras* bileşikin 'kente bağlı birleşim' göstermek olabiliyor. Hungarca bağlıyla (cfr. EWU s.v.*falu*), uigurca *baliq* 'kent-şehir', Kalmukca *balyasum* 'kent-şehir, köy'le yakın bulunuyor.

16. **Lat.-Etr. HARU(SPEX) 'aruspice'**

16.Lat.-Etr. HARU(SPEX) 'karın-fitik-kavaklıç'

La Adile (pp. 214-6) confronta il primo elemento della parola lat. *haru-spex*, secondo il DELL di origine etrusca ed affine a lat. *hernia*, al tu. dial. *kharin* 'ventre'.

Adile (pp. 214-6) lat. *haru-spex* nin birinci öge(parça)sile karşılaşılıyor, ki DELL'e göre etrusk kökenli ve lat. *hernia*, ve tür. diyal. *kharin* 'karın' la benzerdir.

17. **Etr. HINΘA e varr. 'mondo infero, cimitero'**

17.Etr. HINΘA ve benzerler. 'yeraltı dünyası, kabristan'

Pallottino traduce questa parola etrusca con 'sotto' o 'riferibile al mondo inferno'. La Adile (p. 262) osserva che in uig. il cimitero si chiama sinti, e che il passaggio da /s/ a /h/ è una caratteristica dialettale turca.

Pallottino bu etrusk sözcükü 'altda-aşağı' ya 'yeraltı dünyası' gibi alkılıyur. Adile(p.262) uiğ. ca kabristan sinti adlandırdığını, ve ki /s/in /h/ye dönüşmesinin bir türk lehcesinin özeni oldukunu vurkulayur .

18. **Etr. LUÀS LUC- LAUC- LUX- LAUX- etc. 'grande'**

18.Etr. LUÀS LUC- LAUC- LUX- LAUX- etc. 'grande'

Mentre gli etruscoli danno a questa voce, che ovviamente designa il lucumone etrusco, e quindi è senza etimologia, il significato di 're', nella mia precedente ricerca avevo optato per il significato di 'cavaliere', sulla base dell'ungh. *ló* 'cavallo', e di qui dell'uig. *ula-**γ* 'cavallo postale', 'insieme, legame', mtu. 'cavallo postale, destriero'; ciag., tu. or., com. osm. *ulak*'corriere' 'corriere espresso',

ciag. 'qualunque animale da soma usato per trasporto', caze. *ulau*, *ulo*, *lau*, cazn. *ylau* ecc. 'tiro di cavalli ufficiale'.

Etruskolog'lar bu sözcüke, ki açıkça etrusk lukumon'nın (hakanin) gösteriyor, ve bunca dilbilimi bakımından kökeni belirsiz saniliyor, 'hakan-padişah' anlamının veriyörler, geçen araştırmamda ben 'athı-şovalye' anlamına üstesinden düşmüştüm, ve buna dayanakım buyuği ki hungarca 'at', ve haböyle uyğ. *ula-y* 'ulak- posta atı', 'beraber, bağlama', mtu.(orta tür.) 'ulak- posta atı, istek'; cağ., tu. yakıtca, kom. osm. *ulak* 'ulak-koriye', 'beraber, Bağlantı', orta türkçe 'postal atı, arzu-istek'; cağatay, doğu tü., ortak osm. *ulak* 'koriye-ulak' 'acele ulaki-koriyeri', cağ.'herhangi bir taşıma hayvani', kazak. *ulau*, *ulo*, *lau*, Kazan tü. *ylau* ecc. 'resmi at üstesinden atışı'.

La Adile (pp. 251-3) propone un accostamento al turco che mi sembra molto più diretto e convincente: a. turco, mtu., ciag. etc. *uluy* 'grande', ciag., tat. *uluk* e affini 'idem', jak. *loxon*, *ulaxan* etc. 'idem' (cfr. EWT s.v. *uluy*). Anche semanticamente, il passaggio da 'grande' a 'lucumone' (il cui significato preciso, al di là del prestigio, del potere e dell'autorità che avevano, ci sfugge) è il più plausibile possibile.

Adile(pp.251-3) onla türkçenin ortasında bir bağ öneriyor ki bence çok dolaysızca ve inandırıcıdır: ön türkçe, orta türkçe., cağatay. etc. *uluy* 'ulu-ulug-büyük', cağatay., tat. *uluk* ve yakınları'aynen', jakutca *loxon*, *ulaxan* etc. 'aynen' (cfr. EWT s.v. *uluy*). Semantik (anlamsalbilim) bakımından, 'büyük-ulu' dan 'lucumone'ye geçiş daha ayla sığandır. (lucumone = lukumon = etruskça hakan-padişah)

19. Lat.-Etr. MACTUS/MACTE/MACTARE 'glorificare, onorare', 'parole rituali, per accompagnare offerte religiose'

19. Lat.-Etr. MACTUS/MACTE/MACTARE 'yüceltmek, onurlandırmak, önemlilendirmek', 'dinsel tören sözcüğü, nezri önerilere eşlik etmek'

Secondo la Adile (pp. 222-4), queste parole latine senza etimologia, e di probabile origine etrusca (cfr. DELL), si lasciano confrontare con il verbo turco *maktamak*, dial. *makhtamak*, che significa 'lodare';

Adile (pp. 222-4)ye göre, bu dilbilimi bakımından köksüz(etimolojisiz), ve ehtimali etrusk kökünden (cfr. DELL) olan sözcükleri, türkçe *maktamak*, dial. *makhtamak* la, özdeşleştirirler, ki 'övmek-medih etmek' anlamına daşıyur,

20. Etr. MI/MINI 'io, me'

20.Etr. MI/MINI 'men-ben, mene-bene'

Il pronome di 1° persona etrusco, secondo la Adile (p.) (pp. 273-5), ha riscontri nel turco di Kazan, dove ha la forma di *min*. In altri dialetti è *men*.

Eturskça 1° şahıs adılı(zemir), Adile(p.) (pp. 273-5)ye göre, Kazan türkçesinde karşılıklı vardır, ki *min* biçiminde gözükyür. Obirilerde *men* gibi gözükyür.

Nel turco moderno, dove la /m-/ iniziale è passata a /b/, abbiamo invece *ben*.

Çağcıl türkiye türkçesinde, ki orada /m-/ başlankıcısı /b/yel çönüşüyorken, onun yerinde *ben* varımızdır.

Inoltre, in ciuv. il pronomo di prima persona è *ebi*, con prostesi di e-. Quanto a *mini*, nei dialetti turchi, e in particolare in quello di Kazan, è l'accusativo del pronomo di prima persona: e.g. *mini küt* 'aspettami'.

Bundan başka, çuvaşça 1° şahıs adılı(zemir) *ebi* dır, ki e- (çekilmesi)prostesi varıdır. Ama *mini* ye gelince, türk lehcelerinde, ve özellikle Kazan türkçesinde, birinci sahisin yükleme durumudur: örnek olarak *mini küt* 'beni güd-men'i güd, güt'.

21. Etr. MLAK MULAX 'dono, offerta'

21.Etr. MLAK MULAX 'armağan, öneri'

Voce etrusca fra le più frequenti, tradotta dagli etruscologi con 'dono, offerta'. La Adile (pp. 257-8), sulla base della fonetica storica delle lingue turche, che prevede il passaggio di M- iniziale a B-, propone un raffronto con m. tu. *bäläk*, *biläk*, uig., ciag. *biläk*, soj. *belek*, jak. *bäläx* etc., tutti 'regalo' (cfr. EWT s.v. *bäläk*).

Çok gözüken etrusk sözcüğü, ki etruskologlar terefinden 'armağan, öneri' anlamlı ile tanıtılmıştır. Adile (pp. 257-8), tarihi fonetik(sescil) bilimine dayanarak, başta olan M- sesi B- ye konuşmesinden konuşuyor, ve hapısı 'armağan' anlamında olan, çağcıl tü. *bäläk*, *biläk*, uyğur., çağatay. *biläk*, soj. *belek*, yakutca. *bäläx* etc., le karşılaştırmasını öneriyor.

22. Etr. NAC 'perché'

22.Etr. NAC 'niye- niçin'

Pallottino traduce questa parola 'poiché, come, così?' La Adile (pp. 279-280) la confronta invece con uig. *neke*, tu. di Kazan *nige*, tu. osm. *niye* tutti 'perché?'; turco di una colonia turca in Finlandia, originaria dalla Russia, *nak* 'perché?'.

Pallottino bu sözcüğü 'nasıl ki, niye, böyle?' anlamında biliyor. Adile(pp. 279-280) buna başkaca yorumliyurken, oni hapısı 'niye?' anlamını daşıyan, uiğ. *neke*, Kazan tü. *nige*, osm. tu. *niye*; bir Finlandiya türk toplumu olan ama kökeni Rusya'dan olanın, *nak* 'niya' özdeşleştiriyor.

23. Etr. PARXIS 'possidente' > 'patrizio'

23. Etr. PARXIS 'varlı, malik' > 'patrizio'

Questo termine, attestato solo in TLE 165, 169, è stato ben presto identificato come un importante attributo dello *zila*, e quindi come un termine magistratuale, anche se è stato diversamente tradotto: dal Torp con 'del patriziato' (1902-03, II 132) o 'da parte di padre' (1905), dal Cortsen (1925), con 'cavalleresco, nobile' ecc. (cfr. Lambrechts 1959 con bibl.).

Bu sözcük, bu tekce TLE 165, 169, de belgelendirilmiştir, ki tezlikle *zila*nın bir önemli niteliki gibi tanımlanmıştır, ve böylece bir valilik(magistral) sözcüğü gibi, hatta bile deysik halde çeviri yapılmış olsada: Trop oni 'partizio nin' (1902-03, II 132) ki gibi ya 'atanın yanından-terefenden' (1905), Cotsen(1925) terefinden, 'ağa, ünlü'ecc. (cfr. Lambrechts 1959 bibl'lr).

In chiave turca vi sono due possibili riscontri: (A) alt. **bär-* possensi, proprietà', cfr. tu. *bark* 'possesso, proprietà' 'casa e famiglia', atu. *barān baran* 'beni, averi', chirgh. *barān* 'potere, potenza', atu. ciag. *bar-ym* 'beni, averi', ciuv. *puram puran* 'agnelli' (cfr. EWU s.v. ed EWT 62)

(il diffusissimo rapporto ‘proprietà’ ~ ‘bestiame’ è qui inverso a quello latino di *pecunia*). (B) atu. *balqa*, tu. or. *balka* ‘martello’, bar. *palya*, ciag. *balya* ‘Keule mit einem lange Stiel’, tu. or. tar. *bolka* ecc., ‘martello’, che, seguendo (anche solo in parte) la complessa analisi etimologica di Róna-Tas (1999, 187-9), appartengono alla stessa famiglia di ungh. *balta* (cfr. EWT 61 e v. sotto s.v. *purth*-).

Türk açısından iki olasılıkla karşılaşırıruk: (A) altayca * *bār-* var, varlık’ , cfr. tu. *bark* ‘var, varlık’ ‘ev ve ayla’ , aut. *barān baran* ‘mal, var’, Kırgız *barān* ‘güç, güclülük’ , altay tü. Çağatay *bar-ym* ‘mal, var’ , çüvaş *puran puran* ‘kuzu’ (cfr. EWU s.v. ve EWT 62) (çok yaygın olan ‘varlık’ ~ ‘mal-davar, çiflik hayvanları’ , böylece latince *pecunia* nin <pecunia=parali> tersi oluyur). (B) esg. tü. *balqa*, or. tu.(doğu türkçe?) *balka* ‘çekiş-tokmak’ , bar. *palya*, çağ. *balya* ‘Keule mit einem lange Stiel’ , or. tu. tar. *bolka* ecc., ki Róna-Tas (1999, 187-9) in ayrıntılı sözcük kökenin(etimolojik) araştırmaları izinde gederken (hetta tekce bir bölümünde), hungarca *balta* (cfr. EWT 61 ve bak *purth*- le başlayan sözcüklerle) yla bir kökden geldikleri gözükmekdedir.

24. Etr. PAVA 'nonno, avo'

24.Etr. PAVA ‘*baba, soy*’

Termine che precede *Tarxies* (v. oltre), e quindi si lascia interpretare come un appellativo dell'antroponimo, dal significato di 'nonno, antenato'. Come tale, è avvicinabile al turco osm., uig., ciag. ecc. *baba* 'padre, nonno, antenato, anziano notabile', sart. *buva* 'nonno', hakas *paba* 'padre', tu. or. *bua* (EWT s.v. *baba*).

Tarxies (obirilerinede bak) sözcükünden önce gelen bir sözcük dir, ve ‘*baba, soy*’ anlamından alınmış, bir insanadına(anthroponim) çağrı(gösterisi) gibi alkılanyur. Böylece de, osm. türkçe, uiğ., çağ. ecc. *baba* ‘*baba, dede, soy, yaşlı ünlü*’ , sart. *buva* ‘*baba, dede*’ , hakas-xakas *paba* ‘ata’ , or. tü. *bua* (EWT s.v. *baba*) sözcüklerine yanaştırılınıyur.

25. Etr. PUIA 'moglie, sposa'

25.Etr. PUIA '*bayan-kari-orğat, gelin*'

Questo termine è molto frequente nelle iscrizioni funerarie di tipo onomastico, ed è stato interpretato fin dalle origini dell'etruscologia scientifica come ‘moglie’ (per es. già in Pauli (1882)).

Bu sözcük yazılıarda sineşalar(kabir daşları) yazısından ad-günü(onomastic) türün betimlemesi gibi çok gözükmekdedir, ve bilimsel etruskologyanın ilkin gününden ‘eş-bayan’ gibi yorumlanmıştır(örnek olarak Pauli (1882)).

In chiave di lettura turca, si lascia confrontare con osm. (antiquato) *bula, bola* ‘zia, donna anziana’.

Türk açısından okulunuken,(esgi) osm. *bula, bola* ‘teyze-bibi-hala, yaşlı kadın’ yla karşılaştırılıyur.

Anche se attestato solo nel XVI secolo, l'ampia diffusione del termine nel resto dei Balcani (sbcn. *bula* 'donna musulmana, insegnante di scuola musulmana', bulg. *bula* 'turca', alb. *bullë* 'donna musulmana' ecc.) sembrerebbe indicare una sua presenza precedente l'occupazione ottomana (Alinei 2000, cap. III).

bu sçzcüke XVI yüzyilinde de tanıklık etmiş olsakda, onun Balkan'larda genişlikle yaygın olması (sbkr. *bula* 'müsülman kadın, islami medrese öğretmeni, bulg. *bula* 'TÜRK kadını', albanca

bullë osmanlı kadın ecc.) buni göseleriyür ki osmanlı işgalı öncesinden bu sözcük orada olmalıdır(Alinei 2000, cap, III).

La resa della *b-* con la <p> sorda in etrusco è normale, e in turco la /l/ diventa /ɫ/ palatale quando è seguita da vocale postpalatale.

Etruskada *b-* nin bir az sesli<p> gibi kullanımı çok yakın olarak, ve türkcede /l/ den sonra bir damaklı sorası ünlü-sesli(postpalatal vowel) gelişirse, damaklı(palatale) /ɫ/ ye çönüşüyor.

26. **Etr. PURTH/ PURT- 'ascia'**

26.Etr. PURTH/ PURT- 'balta'

La voce etrusca *purθ* viene considerata dagli etruscologi come un "titolo di magistratura" (cfr. Pallottino (1984: 513).

Etrusk sözcüğü *purθ* etruskologlar yanında bir “valilik-yargılık unvanı” (cfr. Pallottino (1984: 513) gibi alkılanmaktadır.

Mentre a mio avviso designava l'ascia bipenne, ben noto simbolo di potere e di autorità per gli Etruschi, secondo Lambrechts associato solo al presidente del collegio dei *zila*, il *princeps civitatis* nella *interpretatio* latina.

Ama benim anladığımı göre o ikiyanlı-balta’ni betimlemekdeyidi, ki Etrusk’ların yanında bir tanınmış güç ve yetki simgesi gibi sanlıtıyordu, ve Lambrechts’ e göre tekce *zila* nin yiğiltayının başkanıyla bağlantılıdır, latin (*interpretatio*) yorumlamasıyle *princeps civitatis*.

Maggiani (1996, 98), ha pubblicato le fotografie delle pitture e (dei resti) delle epigrafi della Tomba del Convegno, oggi inaccessibile, che rivelano che il fondatore del sepolcro, accompagnato come appare da un grande corteo e scortato da due “littori” con grandi asce bipenni di ferro, dev’essere stato un magistrato di altissimo rango (v. fig. 1.1).

Maggiani (1996, 98), bu gün girinmez olunan,Tomba dei Convegni (Toplantılar Türbesi) nin resimlerinin ve epigraflarının(heykel altında kısa yazıların) fotoğrafının yayımladı, ki orada o türbenin kurucusun gösteriyor, bu kurucu bir büyük düzenli katılımcılarla ve iki “littore” ona eşitlik ediyor ki iki ağızlı demir balta daşıyırlar, ve bunca gerek bir çok üst yargıcı olması gerekiyor.

Letto in chiave turca, questo termine si lascia confrontare con ciuv. *purtə* [accento circonflesso su vocale finale] (EWU, EWT) e i suoi affini osm. *balta*, uigur. *baltu*, ciag., tar. *baltu*, mtu., aosm. *baldu*, atu. *balto*, atu. *paltu* *paldı*, tu. or. *paltu*, *paldı*, tel. ecc. *malta*, oir. ecc. *palta*, iac. *balta*, mong. *balta* *baltu*, tung. *balta*, tutti 'ascia da combattimento, ascia, alabarda' (EWT 61).

Türk açısından okunurken, bu sözcük bunlarla karşılaştırılmış olabiliyor: çuv. *purtə* [son seli üsté vurgu yapılmıyor] (EWU, EWT) ve ona benzer osm. *balta*, uygar. *baltu*, cağ., tar. *baltu*, mtu., (esgi osm.)aosm. *baldu*,(esgi tü.) atu. *balto*, atu. *paltu* *paldı*, tu. or.(doğu) *paltu*, *paldı*, tel. ecc. *malta*, oir. ecc. *palta*, iac.(yakut) *balta*, mong. *balta* *baltu*, tung. *balta*, ki hapisı da ‘savaş

baltasi, balta, alabarda' (EWT 61) anlamında .

A mio avviso, l'etrusco doveva conoscere anche la geo-variante *balta*, data la presenza in lat. di *balt-eus*, nome (di supposta di origine etrusca) del 'cinturone per la spada' (di formazione aggettivale, quindi 'per la *balta*').

Bence, etrusk gerek *balta* nin geografi-deyşiklikli sözcükün de tanımış olaydi, bunca ki latince *balteus* (etrusk kökenli olması varsayılyur) alınmalıdır, ki 'kilinc kayışı-kemer' anlamın daşıyur (ki sıfet oluşumi olarak, bunca '*balta*'yçun demekdir).

Come è noto, infatti, il lat. *balteus* 'cintura per la spada' è considerato di origine etrusca, sulla base della Glossa: "balteus masculino genere semper dicitur ut clipeus ... Sed Varro in Scauro baltea dixit et Tuscum vocabulum esse" (GLK I 77, 5: cfr. DELL). Nella scena di battaglia della tomba François, necropoli di Vulci, il *balteus* è chiaramente visibile in alcune delle figure (v. fig. 2.1).

Nasıl ki biliniyür, lat. *balteus* 'kilinc kayışı-kemer' etrusk kökenli olması anlamakda dir, bunca ki Glossa'da gelen bu kanita dayanılıyur: "balteus masculino genere semper dicitur ut clipeus ... Sed Varro in Scauro baltea dixit et Tuscum vocabulum esse – burada Balteus'un tuskanca-etruskça baltea den gelmekin yazıyor" (GLK I 77, 5: cfr. DELL). Vulci ölüler kentinin, François türbesinde çekilmiş, "savaş görünümünde", *balteus* açıkça deyşik figürlerde gözükiyor.

QUI FIGURA 2.1

QUI FIGURA 1.1

(figura dei portatori di bipenne nella Tomba del Convegno (Pittura Etrusca 64-65)), riprodurre anche Maggiani fig. 1, p. 97.

E' curioso che la Adile, nella sua discussione di *balteus* 'cinturone' (pp. 239-241) e dei suoi possibili riscontri con il turco, non abbia pensato a *balta* e varianti, 'ascia' in turco e lingue affini, e abbia preferito ipotizzare un'origine da tu. *bel* 'vita (parte del corpo)'.

Çok maraklı olarak Adile, öz *balteus* 'kayış-kemer' görüşünde (pp. 239-241) ve onun turkçe'yle ilişki olasanakı üzere, *balta* ve onun deyşik biçimlerin turkcede ve ayrı benzeri dillerde düşünmemiştir, ve turkçe *bel* i (kemer) yeğlemiştir(tercih etmiştir).

27. **Lat.-Etr. *QUIRITES* 'fondatori di Roma', *QUIRINUS* 'teonimo, etnonimo'**

27. Lat.-Etr. *QUIRITES* 'Roma'nın kurucusu', *QUIRINUS* 'tanrı-adi, soy-adi, el-adi'

La Adile (pp. 237-9) confronta queste due parole, che di solito vengono ricondotte, senza validi argomenti, al toponimo sabino *Cures* (cfr. DELL) al turco *kurmak*, e più precisamente con *kurucu* (grafia inesatta per *kuridji*) 'fondatore'.

Adile(pp.237-9) bu iki adı karşılaştırıyor, ki daha alışılmış olduğumuz, bir geçerli kanıtlamaya dayanmıyarak, sabin yer-adi(toponimi) *cures* (cfr. DELL)e bağlanılıyur. Adile bu iki sözcüğü turkçe *kurmak* la, ve daha kesin olarak *kurucu* söyleyle ilişgilendiriyor.

28. **Etr. RAS(E)N(N)A 'nome degli Etruschi'**

28. Etr. RAS(E)N(N)A 'etruskların adı'

In Alinei (2003) avevo sostenuto la tesi che questa voce non fosse il nome degli Etruschi, ma significasse 'regione', e corrispondesse quindi a ungh. *rész*.

Alinei (2003) de bu sözcük Etusk adlarından birisi olmaması, ama hungarca 'bölge' anlamlı *rész* le ilişgili olası savın ileri sürmüşüdim.

La Adile (pp. 284-6), appoggiandosi a Trombetti, che leggeva *Arsena* anziché *Rasena*, propone un confronto con il nome della tribù *Asena*, da cui discendono i Turchi Celesti.

Adile (pp. 284-6), Trombetti'ye dayanarak, ki *Rasena* yerine *Arsena* okuyuridi, Gög Türk'den gelen boyun adıyla, *Asena* la karşılaştırmanı sunuyor.

Confronto giustificato dal fatto che tale nome ci è stato tramandato dalle cronache delle dinastie cinesi, nella cui lingua non esiste la /r/.

Bir yerinde karşılaştırma bunca ki böylece ad bize çin hanedanlarından gelib çatmıştır, ki o dilde(cince) /r/ sesi yokdur.

29. Etr. SEK 'figlia'

29. Etr. SEK 'kız-kız cocuğu'

La Adile (p. 248) propone, per questa frequente e indiscussa parola etrusca, un'origine da tu. *kiz* [i senza punto!] 'figlia', con metatesi.

Adile (p. 248) bu sık sık adı geçen ve tartışılmaz etrusk sözcüküne, türkçe *kız* dan alınmış köki öneriyor.

30. Etr. SUC 'azione rituale'

30. Etr. SUC 'dini tören'

La Adile (pp. 258-9) propone, per questa parola etrusca che Pallottino traduce, sulla base dei contesti, 'azione rituale', un raffronto con ciuv. *tsük* 'opferfest' (cerimonia religiosa in occasione di un sacrificio).

Adile (pp.258-9), bu etrusk sözcüküne ki Pallottino oni deyşik bağlara daynarak, 'dini tören' gibi anlatmışlığı, çüvaşça *tsük* 'opferfest'(kubanlık kesmekiçün dini tören) le karşılaştırıyor.

31. Etr. ΘANASA, TAN- 'histrio'

31. Etr. ΘANASA, TAN- 'histrio'(tani-mak)

La forma etrusca *θanasa* si trova nell'iscrizione bilingue TLE 541, da cui risulta la sua equivalenza con lat. *histr(i)o*.

Etruskça *θanasa* biçimli sözcüğü iki-dilli yazı olan TLE 541de gözükyür, buradan onun lat. *histr(i)o* le bir olduku sonuclanır.

La forma *tan(sina)* è invece attestata nell'iscrizione 'parlante' della Tazza di Vetulonia (TLE 36), in cui si dice che la tazza offerta serve ad 'indicare' la misura della bevanda.

tan(sina) biçiminde Vetulonia Bardaki'nn (TLE 36) 'konuşan yazılar'sında tanıklık ediyoruz, ve böyle deniliyor ki önerilmiş bardak içgının 'ölçüsün' gösteriyor.

Risale a tu. or. *tanu* 'conoscere', mturc. *tanu* 'comunicare, ammonire, esortare' (EWU, EWT).

Bu tü. or. *tanu* 'tanı-mak', mturk. *tanu* 'tanıtmak, uyarmak, vurgulamak'(EWU, EWT).

32. **Etr. ΘΑΡ 'adorare'**

32. Etr. ΘΑΡ 'tapın-mak'

Per Pallottino questa parola e i suoi derivati hanno il senso di 'dedica' o '*devotio*'. La Adile (p. 264) ricorda che in turco *tapma tapmak* significa 'adorare'.

Pallottino'ye göre bu sözcük ve onun türevleri 'adamat' ya 'nezir' anlamındadır. Adile (p.264) türkcede *tapma tapmak* sözünün *tapınmak* anlamında oldukça anımsayır.

Si può aggiungere che anche *tapi* [i senza punto!] significa 'idolo', e *tapinmak* [i senza punto] 'adorare'.

Bunuda artırmalıyık ki *tapi*nın 'put' ve *tapınmak* in puta tapınmak anlamındadır.

33. **Gli antroponomi etr. TARXUN 'Tarconte' e TARXIES 'Tagete'**

33. etr. TARXUN 'Tarconte' e TARXIES 'Tagete' antroponim'leri(adamları) "Tarhan-Tarxan"

Dei due mitici antroponomi etruschi, evidentemente apparentati fra loro, e base del nome di Tarquinia, il primo designa il fondatore stesso di Tarquinia, fratello di Tirreno e capostipite degli Etruschi (cfr. gr. *Tyrsenoi* 'etruschi'), il secondo designa Tagete, il genietto e fanciullo-vecchio, che a Tarquinia balza dal solco arato e rivela a Tarconte l'*Etrusca Disciplina*.

İki efsanevi etrusk adam-adı(anthroponim), ki açıkça ortalarında ilişki vardır, Tarquinia'nın adının kökünü oluşturuyor, ki birincisi (Tarhan) Tarquinia'nın kurucusunun adını betimleyür, ki etruskların kurucusu Tirreno'nın kardeşi dir (cfr. gr. *Tyrsenoi* 'etrusklar'), ikincisi (Taxies) Tagete'ni betimliyor, ki bir gin ve yaşlı-cocuk gibi, Tarquinia'da saban sürüntüsü izinden dışarı atlaniyor ve Tarkonte'ye *Etrusca Disciplina* ni (Etrusk Düzeni-Yasası) sunuyor.

L'origine di questi due nomi è da cercare, con ogni probabilità, nell'antico titolo turcico di *tarjan* (*tarkan*, *targan*, *tarjan*) "supreme leader ... a heavenly mandated ruler, whose power and authority in the political, judicial and spiritual spheres was much like that of the khagans and the khans of later Turko-Mongolian states" (Golden 1998, 17): cfr. atu. *tarqan* 'capo, alto dignitario, viceré', mtu. *tarjan* *täkän*, atu. uig. *tarjan* 'carica onorifica', osm., ciag. *tarjan* 'condizione

privilegiata', cazc. *darkan* 'favorito del Can', mong. *dar-qan* 'nobile', tutti da *tar* 'titolo' + *Can* (EWT s.v. *tarχan*).

Bu iki adın kökünü, her bir olasanaklıyla, esgi türkik unvanı olan *tarχan* (*tarkan*, *tarqan*, *tarjan*) dır ki “üstün kılavuz... bir göğden yollanılmış yönetmen, ki onun siyasetde, yargı ve inanc alanında olan gücü ve yetkisi, sonra ki Türk-Moğul devletlerinin hakanlarına(xakanlarına) ve hanlarına(xanlarına) benziyyür” (Golden 1998, 17): cfr. atu.(esgi türkçe) *tarqan* 'kılavuz, üstün rütbeli, hakim', mtu. *tarχan tärkän*, atu. uiğ. *tarχan* 'ünlülük görevi', osm., çig. *tarχan* 'ayrıcıklı koşul', Kazc. *darkan* 'Han-Xan'nın gözdesi', mong. *dar-qan* 'ünlü', hapısı *tar* 'unvan'dan alınmış + *Kan* (EWT s.v. *tarχan*).

La Adile (pp. 281-3) osserva che tu. *tarchan* si lascia analizzare in *tar* 'terra' e '*khan*' padrone, signore, principe, re, imperatore'. Inoltre, spiega il passaggio da *tarchan* a *Tarquin-(us)* con la variante ciuascia *khun* anziché *khan*.

Adile (pp. 281-3) burada vurkulayur ki türkçe *tarcan* böylece çözümleniliyor, *tar* 'toplak' ve '*khan-xan*' iye-malik, ağa, prens, padişah, xaqan-hakan'. Bundan başka, o *tarcan*'dan *Tarquin-(us)*a geçiş anlatıiyurken cuvaş değişiklikini kullanıiyurken *khun* sözcükünden *khan* yerine yararlanyur.

Variante che spiegherebbe anche l'origine dell'etnonimo *Hunni* 'Unni', il cui significato originale sarebbe stato quindi 'signori'!

Bir sözcük ki *Hun* etnonim'inin(irk-adının) kökeninde anlatiyor, ki doğru anlamı 'ağalar-efendiler-yöneticeler' olmuştur.

Ricordo anche che la tesi dell'identità di *Tarchon* e *Tages* è stata sostenuta da Canina (cfr. Mansuelli (1986, 101-112)), che però considera Tarchon l'*'haruspex primus'*.

Bunida anlatmaliyam ki Canina *Tarcon* ve *Tages* in özdeşleşmesine arka çıkmıştı (cfr. Mansuelli (1986, 101-112)), ama *Tarcan*'ı *'haruspex primus'* anlamışdır.

34. Etr. ΘAURA 'corredo funerario'"taura=varlık

34. Etr. ΘAURA 'corredo funerario'"*kabir-ölü eşyasi-çeyzi-xonçası*"taura = var-mal'

A questo termine etrusco e alle sue varianti, gli etruscologi hanno attribuito il significato di 'tomba, sepolcro'.

Bu etrusk sözcüke ve onun değişiklerine, ertuskologlar 'kebir' anlamı vermişler.

Questa interpretazione, pur essendo plausibile nella maggior parte delle iscrizioni, è chiaramente contraddetta da quella del cippo di Perugia, che, per ammissione generale, concerne una divisione di proprietà, e dove il sintagma *velθinaθuraš θaura* ha certamente a che fare con le 'proprietà' della gens Velthina, e non con le sue 'tombe'.

Bu yorumlama, çoklu yazınlarda doğru gibi gözüke bilsede, Cippo di Perugia(Perugia Bengü Daşı) yazısı , buni açıkça yalanlıyur , ki , genellikle onun konusu bir yer bölüşmesi üzere oldukça kabul ediyorlular, ve orada *velθinaθuraš θaura* sintagma'sının kesince Velthina toplumunun(gens Velthina), 'mal-varlığıyla' ilişgisi yokdur, nede onun 'kebirleri'yle.

Çippo di Perugia adıyla tanınan Perugia Bengü-Sine Daşı

L'analisi degli altri testi in cui la parola ricorre dimostra che anche il senso di 'proprietà' è sempre plausibile, e a volte calzante, e che quindi il termine nelle iscrizioni funerarie significa certamente 'corredo (funerario)', cioè le 'proprietà' che il defunto porta con sé nell'oltretomba.

Obiri yazılar üste ki o szöcük kaullanmışdır, aparılan araştırmalar, bunida gösteriyor ki dayima 'varlık' konusuyla yakındır, ve herden bu açıkça göze çarpıyor, ve ki böylece bu kebir daşlarında yazılan sözcük kesin olarak 'coredo funeraria' ya 'ölü xonçası-çeyizi' anlamını taşıyor, yani o var-mal ki ölü öziyle obiri dünyaya aparıyor.

Se, come credo, questa interpretazione è corretta, la voce va accostata alla famiglia lessicale altaica rappresentata da calm. *tawr* 'beni, proprietà', Kutadju bilig *tabar* 'merce, proprietà', uig. *tavar* 'averi, merce', mtu. *tavar* 'averi, dote, tributo', oir., tel., tat. (Lebed) *tabar* 'merce', ciag. e osm. *tavar* 'bestiame (soprattutto ovino)', osm. e turcm. *davar* 'bestiame (soprattutto ovino)', tat. (cazan) *tyvar* 'proprietà, soprattutto in bestiame' ecc. (EWT 451-2, e EWU).

Bu yorumlanmanın düzüğünne inandıkımıçun, bu sözcüğü altayik sözcüklerine yakın buluyorum ki onun gösterisi olarak; Kalm. *tawr* 'var, mal', Kutadju bilig *tabar* 'varlık-cins, mal', uiğ. *tavar* 'varlık, cins-mal', mtu. *tavar* 'var, ermeğan, vergi', oir., tel., tat. (Lebed) *tabar* 'varlık-cins-mal', cağ. e osm. *tavar* 'davar-mal (özellikle davar-koyun)', osm. e turkm. *davar* 'davar (özellikle koyun)', tat. (kazan) *tyvar* 'varlık, davar' ecc. (EWT 451-2, e EWU).

35. Etr. TIURUNIAS 'stato della nazione'

35. Etr. TIURUNIAS 'stato della nazione'"ulusun tavuru-töresi'

Questo *hapax* della Lamina B di Pyrgi (TLE 875) (che, con Pallottino, leggo unito, e non diviso in *tiur unias*, come congettura Rix (Cr 4.5)), secondo gli etruscoli è un composto o derivato di *tiu* 'mese, luna', mentre in chiave turca si lascia accostare a un importante termine (tesi messa in dubbio da EWU, ma corrente fra gli specialisti: cfr. Róna-Tas 1999, 112), fra le cui attestazioni antiche vi sono forme come *tewruen*, *tewrueny* (XIV secolo) e il cui significato è 'legge, ordine sociale, consuetudini, governo'.

Pyrgi'nin Demir Tablosu B(TLE 875) de olan bu *hapax* (ki, Pallottino gibi, oni birleşikce okuyurum, ve oni *tiur unias* gibi bölmiyorum, nasıl ki Rix(Crç 4.5) öylece varsayımsızdı), etruskologlara göre o *tiu* 'ay'ın bir bileşimi(compound) ya türevi(derivative) dir, türk açısından okunurken bir önemli sözcükle ilişgilendirilir (EWU'dan kuşkuyla yaklaşılabilirken, uzmanlar oni yaykınca kullanıyor: cfr. Róna-Tas 1999, 112), buradan esgi yazılarında bu biçimler gözükmemektedir *tewruen*, *tewrueny* XIV secolo) ve bu anlamını taşıyurlar 'yasa, toplumsal düzen, töre, yönetim'.

Nel testo etrusco si lascia tradurre bene con 'stato, condizioni della nazione (etrusca)', nel contesto dell'alleanza con i Cartaginesi (cfr. Alinei 2003).

Kartacın'lerle bağlanan anlaşmanın metininin, Etruskça yazısında özünü böylece yorumlamasına çok uygun görür 'devlet, (etrusk) ulusun durumu',

36. Etr. (F[A]SI) ORALS 'sistemare'

36. Etr. (F[A]SI)ΘRALS 'düzenlemek-düzmek'

In questo composto, che ho tradotto 'sistemare i vasi', il secondo elemento *θrals* si lascia avvicinare alla famiglia lessicale altaica rappresentata da uig. *tavar*, ciag. *tavar*, etc. 'merce, averi, bestiame' (v. qui sopra *θaura* e cfr. EWU, s.v. *tár2* e *tar-*).

bu bileşikde, ki oni 'kasaları-çömekleri düzme'k' çevirdim, ikinci öğe-parça *θrals* altayık sözcük kökenine yaklaşır ki ona gösterge gibi uiğ. *tavar*, cağ. *tavar*, etc. 'şey, var, mal-davar' (bak. bu üsteki *θaura* ve cfr. EWU, s.v. *tár2* e *tar-*).

37. Etr. ΘRAMA 'governante'

Hapax attestato in una delle didascalie della tomba Golini I, non studiato dall'etruscologia e da me tradotto 'dispensiera, magazziniera, governante'.

Bir *hapax*'dır ki Golini I türbesinin yazı başlıklarının birisinde gözükmüşdür, etruskologlar oni araştırmamıştır ve ben onu böyle çevri yapmışsam 'ambarçı kadın, kahya kadın, paylıyan xanım'.

Si lascia interpretare come un composto di origine altaica, da uig. *tavar*, ciag. *tavar*, etc. 'merce, averi, bestiame' (v. sopra *θaura* e *θrals*) e ciuv. *ama* 'madre, femmina', mong. *eme* 'donna'.

Onun bir altayık kökenli bileşik gibi yorumlamak oluyur, uyğ. *tavar*, cağ. *tavar*, etc. 'şey, var, davar' (bak üstekine *θaura* e *θrals*) e çuv. *ama* 'ana, karın', mong. *eme* 'hanım'

38. Etr. ΘRESU 'servo'

38. Etr. ΘRESU 'küle-hizmetci'

Voce etrusca che ricorre due volte nelle didascalie della tomba Golini I, ambedue associate a una figura di servo al lavoro (TLE 222 e 230).

Bir etrusk sözcük ki iki kez Golini I başyazısında yineleniyor(tikrar olunuyor), her ikisi de bir külenin çalışma şekliyle(TLE 222 e 230) görünmektedir.

Si lascia avvicinare a ciuv. *taržə* (ə circ.) 'servo, lavoratore salariato', cfr. ciag., osm. mtu. ecc. *tär* 'sudore', mtu. anche 'servizio, salario', 'sudore', mtu. *ter-či* 'che suda, mercenario' (EWT s.v.).

Bu sözcükle yakın bulunduklar bunlar ciuv. *taržə* 'hizmetkar, paralı işçi', cfr. cağ., osm. mtu. ecc.

tär 'ter', mtu. bir de 'külelik, ücret', 'ter', mtu. *ter-či* 'terriyen, paralı esger' (EWT s.v.).

39. Etr. TUR- 'offrire in voto'

39. Etr. TUR- 'adak önermek'

A *tur-* e derivati (*turce, turuce* ecc.), l'ermeneutica etrusca ha attribuito, fin dai suoi inizi, il significato di 'dare, donare' (cfr. e.g. Müller-Deecke 1877, II, 512, Pauli 1879-80, II 66 sgg., Bugge 1890, 9-13, Torp 1902-1903).

Etrusk hermonotiki (sözcük yorumlaması) özünün ilkin günlerinden, *tur-* 'e ve ondan törenen (*turce, turuce* ecc.)'lere 'vermek, önermek' anlamın tanımıdır (cfr. e.g. Müller-Deecke 1877, II, 512, Pauli 1879-80, II 66 sgg., Bugge 1890, 9-13, Torp 1902-1903).

Questi termini si trovano infatti quasi sempre in brevi iscrizioni su vari oggetti, che si lasciano quindi interpretare come il possibile 'dono' da parte della persona menzionata nell'iscrizione.

Doğrusu bu sözcükler deysik şeylerin üstünde gözüken kısa yazılarla sık sık gözükmeğedir, ki böylece onların adı geçdikti kişi terefinden verilen 'adak-öneri' gibi olasanaklığını göstermiş olabiliyor.

Se prendiamo per es. la forma *turuce* -passato del verbo-, la troviamo in *Larθ Paiθunas Prezu turuce* (TLE 256) "LPP donò". Oppure in *Θucer Hermenas turuce* (TLE 709), o ancora in *(M)amarce Vexx(x)nśnaś turuce* (TLE 743); e infine in *mini turuce Larθ Apunas Veleθnalas* (TLE 760).

Örnek olarak eger biz *turuce* biçimini –fiilin geçmiş zamanı- sansak, oni burada da görebiliyürüz ; *Larθ Paiθunas Prezu turuce* (TLE 256) "LPP donò". yada burada *Θucer Hermenas turuce* (TLE 709), ya gine burada *(M)amarce Vexx(x)nśnaś turuce* (TLE 743); ve son olarak burada *mini turuce Larθ Apunas Veleθnalas* (TLE 760).

La lettura in chiave turca permette una traduzione più precisa – 'offrire in voto' – con l'accostamento a taranci *törpä* 'regalo, che si offre con la prospettiva di ottenerne uno di valore maggiore' (ETW s.v.), che è proprio la connotazione caratteristica della nozione dell'"offerta religiosa", del 'voto' (lat. *vovere*).

Onu türk açısından okurken bize onun anlamının daha kesince tapmaka izin veriyür – 'adak önermek' – onun tarancı *törpä* 'armağan, ki bunca öneriliyor ta ondan daha değerli elde edilsin' (ETW s.v.), ki tam bir 'inanc önerisi', 'adak'(lat.*vovere*) düşüncesinin yanamlam özgülüğün daşıyır.

40. Etr. TUŞ 'repository funebre'

40. Etr. TUŞ 'repository funebre' 'ölü koyulan kap'

La Adile (pp. 270-1) confronta questo sostantivo con il verbo turco *düşmek* (pron. *tǖşmek*) 'discendere'.

Adile (pp.270 – 1) bu adı turkçe fiili *düşmek* le karşılaştırıyor (adıl. *tǖşmek*) 'tǖşmek-aşağı enmek'.

41. Etr. ΘUTA 'dignità, governatore'

41. Etr. ΘUTA 'dignità, governatore' 'dede, ünlü, hakim'

La forma è attestata nella lamina A di Pyrgi, dove precede il nome di Thefariei Velianas, re o reggente di Cere.

Bu biçim Pyrgi'nin A demir tablasında gözükmektedir, ki Thefarieri Velianas, Cere'nin hakani ya hani-hakiminin adı önünde geliyor.

Corrisponde probabilmente alla voce *mlk* 're' o 'reggente' del testo fenicio.

Fenikice yazda *mlk* 'hakan-melik' sözcüğüyle özdeşmesi olasankıdır.

Già Pallottino aveva notato che nel testo etrusco sembra che mancasse una parola esattamente corrispondente al termine fenicio *mlk*, poteva però esserci qualcosa che gli si avvicinasse, e fra le diverse possibilità aveva anche indicato quella che il titolo si nascondesse in *mex θuta* (Pallottino in AA.VV. 1970, 20).

Pallottino önceden buna duyarlıydı ki böyle gözükiyor ki etrusk yazısında feniki sözcüğü *mlk* le kesince olarak özdeşen bir sözcükün olmamasını,

Pallottino etrusk yazısında feniki sözcüğü *mlk* le kesince özdeşen bir sözcükün olmamasının gözüdükkünden önceden söz etmişdi, ama bir şeylerde tapılabilen ki o anlamına yakın olsun, ve bu değişik olanaklar içinde bunida göstermişdi ki bu unvan özinde *mex θuta* (Pallottino in AA.VV. 1970, 20) ni gizletmiş olsun.

Bonfante e Bonfante (1985, 75) e D'Aversa (1994, 26) adottano la traduzione di 'signore (del popolo)'.

Bonfante ve Bonfante (1985, 75) ve D'Aversa (1994, 26), (toplumun) ağası anlamın benimsemişler.

Si lascia avvicinare ad atu. *tudun*, da cui gr. biz. *toudoūnos* 'dignità turco-cazara dell'VIII-IX secolo'.

Bu eski türkçe *tudun*, ki oradan yunan bizans *toudoūnos* ' VIII-IX yüz yıldır türk-hazar(xezer) ünlü' sözcüğü doğuluyor.

Era particolarmente importante per gli Avari, e inoltre è attestato nelle iscrizioni antico-turche, in cinese (*tu-tun*) e in medio persiano (*twdn*) (Moravcsik 1958, 317-318, EWT, 502, che cita anche atu. *tutuk* 'governatore militare di una provincia', e lo mette in relazione a cinese *tu-tuk* < **tuo-tuok*; e uig. *tutun* (2a gamba di n lunga e dritta), 'governatore civile', dal cinese *tu-'ungh*).

Ki özellikle Avarlarıçun çok önem taşıyordu, ve bundan başka eski-türkçe yazılarında gözükmektedir, çince de (*tu-tun*) ve orta çağ frascada da (*twdn*) (Moravcsik 1958, 317-318, EWT, 502, ki eski türkçe *tutuk* 'bir bölgenin esgeri hakimi' den de söz ediyor, ve oni çince *tu-tuk* < **tuo-tuok*; ve uyg. *tutun* (2a gamba di n lunga e dritta)le ilişgilendiriliyor, 'sivil vali', ki çince *tu-'ungh* den alınmıştır).

Per quanto riguarda la forma etrusca, si potrebbe pensare a un adattamento al nominativo in *-a*.

Etruskcasına gelince, onun yalnızına (nominatif) *-a* da uyarlamasına düşülebilir.

1. **Etr. uru, ure 'signore'**

1. **Etr. uru, ure 'er-ağa-bay'**

Voce attestata nell'iscrizione sulla Tazza di Vetulonia (TLE 366, v. cap. III)), oltre che su diversi vasi arcaici senza altro contesto.

Bu sözcük Vetulonia Bardakı üstündeki yazıda gözükiyür(TLE 366, v. cap. III)), bundan başka değişik arkaik kapların üstünde birecik yazı olarak gözükiyür.

Viene di solito considerata una voce verbale, di significato incerto (cfr. Pallottino in SE IV (1930), 201 sgg., che si appoggia su Trombetti #; Camporeale (SE XXXV 1967, 608 sgg.); Maggiani # (REE 48, 102-104)), mentre si lascia confrontare tramite l' ungh. *úr* 'signore, padrone, proprietario', già attestato nell'XI sec., al turco: atu. *urii* 'giovanotto', uig. *urug* 'seme, grano, semenza, discendente', tat. dial. *oru* 'capacità riproduttiva', ciuv. *vərə* (acc. circ. su 2 voc) 'seme', da **uru*, *urii* 'discendente, parente' (EWU, cfr. anche EWT s.v. *uruy*).

Genellikle, anlamı belli olmayan, file ait bir sözcük gibi saniliyor (cfr. Pallottino SE IV'de (1930), 201 sgg., ki bunlara dayaniyor; Trombetti #; Camporeale (SE XXXV 1967, 608 sgg.); Maggiani # (REE 48, 102-104)), buna başka XI'inci yüzyılın hungercesinde tanıklanan. *úr* 'ur, bay, ağa', ve türkeçeye gelince esgi türkcede *urii* 'er-genc', uig. *urug* 'tohum, bugday, dene, torun', tat. dial. *oru* 'töreme-üreme yetenek'i', çuv. *vərə* (acc. circ. 2'inci ses üstünde) 'töreme', **uru*, *urii* 'torun, akraba' den (EWU, cfr. EWT s.v. *uruy* de).

Il senso è chiaramente confermato dall'iscrizione parlante della Tazza di Vetulonia, dove la tazza si rivolge all'*uru* 'signore', invitandolo a versare la bevanda, mentre sui vasi il termine indica semplicemente la proprietà del signore.

Bu anlam Vetulonia Bardakı konuşan yazılarında açıkça doğrulaniyor, ki orada bardak *uru* 'er-bay'a konuşuyor, ve oni içğini tökmek çağırıyor, ama obiri kaplar üstündeki yazı sade bir şekilde er-bay'in sahiblikin gösteriyor.

Anche *uri* e *ure*, anch'essi attestati su vasi, andranno tradotti nello stesso modo.

Uri ve *ure* de, ki olarda kapların üstünde yazıları gözükmemektedirler, öylece yorum yapılmalıdır.

2. **Etr. VACAL VACIL VACL 'legame'**

2. **Etr. VACAL VACIL VACL 'bağ – bağlantı - ortada olan bağlantı'**

In etrusco ha il significato di 'legame magico', e si lascia ricondurre al turcico **bag-*, da **ba* 'legare', cfr. uig. **bay* 'legame', osm. *bağ* 'legame magico', ciuv. *pu* 'laccio' ecc.

Etruskacada 'yüce bağ – büyü bağı' anlamı daşıyır, ve türkikçe **ba* 'bağlamak'dan alınan**bag-*, cfr. uig. **bay* 'bağ-bağlantı', osm. *bağ* 'büyük bağlantısı', çuv. *pu* 'bağ-düğün' ecc.

3. **Etr. VECU/VECUI 'nome della ninfa Vegoia'**

3. **Etr. VECU/VECUI 'ninfa(kadın ruh) Vegoia'nın adı'**

Come è noto, la cosiddetta "Disciplina Etrusca", cioè l'insieme di dottrine tradizionali portate in Italia dagli etruschi, veniva tramandata dalle sibille, autrici dei Libri sibillini, che secondo alcune

fonti latine si chiamavano anche libri Vegoici, dal nome della ninfa etrusca il cui nome originale era Vecu.

Nasıl ki bilinmekdedir, sözde "Disciplina Etrusca" "Etrusk Düzencesi" denilen, ki bir sıra geleneksel dokteriyenlerin bileşimidir ki etrusklar İtalya'a getirmişler, ve bu Sibilleler Kitabların yazan sibile'lerden bir-birine geçiridi(sibile kadın ham demekdir), ki deyşik latin kaynaklarına göre Vegoik kitablar adlanılarası, ki oda etrusk ninfa'sının adından alınmış olmalıdır ki onun doğru-özgün adı Veku dir.

Ne restano solo alcuni frammenti riportati da Tarquinio Prisco, storico romano di origine etrusca.

Ondan tekce parçalar halinde etrusk kökenli roman tarihcisi Tarquinio Prisco'nun yazısında olan alıntılarda gözükmekdedir.

La Adile (pp. 259-61) propone da un lato un raffronto con il *beki*, secondo alcuni 'pontefice shamanico', e dall'altro, sulla base delle attestazioni di antroponimi femminili etruschi come *pece*, *pecia*, *pecni* e simili, anche con ciuv. *pige*, tu. dial. *bike* 'signora, gran dama, regina'.

Adile(pp. 259-61) bir yandan bezi yazılarında 'şaman başcısı' gibi anlatılan *beki*'le karşılaşılmasını öneriyor, ve obiri yandan, etrusk kadın adlarına (antroponim) *peçe*, *peia*, *pekni* ve benzerleri, ve böylece çuv. *pige*, tü. dial. *bike* 'hanım, büyük hanım, kraliçe' gibi dayanıyor.

1. **Etr. VEL 'prenome' o 'pronome' (?)**

45. Etr. VEL 'prenome' o 'pronome-adıl-zamir' (?)

Le numerose occorrenze di *Vel* nei testi etruschi sono state intepretate dagli etruscologi come un nome di persona.

Çokluca etrusk yazılarında gözükmekde olan *vel* sözünü, etroslogar bir kişi-adam adı gibi alkılımışlar.

La Adile (pp. 276-7), sulla base del confronto con i dialetti turchi, propone una lettura come pronome di 3° persona, maschile o femminile.

Adile (pp. 276-7), türk lehceleriley-deyimleriyle karşılaştırmalara daynarak, 3° şahıs adılı olamasını öneriyor.

Nei dialetti turchi, infatti, tale pronome è *ol* o *ul*, e in ciuvascio esattamente *vel*.

Gerçekten,türk lehcelerinde, bu adıl *ol* ya *ul* gibi vardır, ve çüvaşça da tam *vel* olarak gözükiyor.

2. **Etr. XURVAR 'nel periodo'**

46. Etr. XURVAR 'durunda-zamanda'

Attestata nella lamina A di Pyrgi, questa voce etrusca si lascia interpretare, a mio avviso, come un composto di *xur* 'età, tempo, periodo' e *var* 'segnacaso', col significato di 'nel periodo'.

Pyrgi'nin, A demir tablasında görünen, bu etrusk sözcükün, bence, böyle anlamak oluyur; bir bileşim *xur* 'yaş, zaman, devran' ve *var* 'durum gösterisi'nden uluşturmuş dur, ki 'o durumda- o zamanda' anlamı taşıyır.

Sarebbe quindi affine all'ug. *qur* 'serie, sequenza, età etc.', osm. *kur* 'classe, grado, misura; coetaneo, contemporaneo', chirgh. *qur* 'tempo' '(x) volte'.

Bu uyğ. *qur* 'dizi, sıra, yaşı etc.', osm. *kur* 'kat, düzey, ölçü; yaşıt, çağcıl', kırkızca *qur* 'zaman' '(x)kere' anlamın daşıyur.

3. **Etr. ZIX 'scrivere'**

47. **Etr. ZIX 'yazmak'**

La Adile (pp. 268-70) confronta questo verbo etrusco, dal significato sicuro, con l'ug. *çiz-mek* 'scrivere', che sarebbe una forma metatetica.

Adile (pp.268-70) bu etrusk fiilin, ki anlamı kesinleşmişdir, uiğ. *çiz-mek* 'yazmak'le kaşılaştırıyor, ki bir sesdeğiştirme(metatetic) biçimdir.

4. **Etr. ZILA 'principe'**

48. **Etr. ZILA 'han- bay-şehzade'**

Come è noto, questo tipo lessicale etrusco è stato ben presto tradotto, in base ai suoi numerosissimi contesti nella documentazione.

Bildigimiz gibi, bu tür etrusk sözcüğü onun çoklı kanıtlarda tapıldıkı bağlara dayanarak, tezlikle çeviri yapıldı.

Già Pauli, nella sua opera sui numerali etruschi (Pauli 1882) - che però spaziava sull'intera problematica dell'etrusco -, poteva affermare che "Das wort *zilaθ* [...] eine Ambtszeichnung enthält, wie langst festgestellt ist...", rinviano all'opera di Karl Otfried Müller e Wilhelm Deecke, del 1877, dove forse per la prima volta viene presentata questa interpretazione.

Pauli bundan önce, öz etrusk sayıları üzere yazısında(Pauli 1882) – ki orada daha geniş olarak tüm etrusk soruların ele alıyurdu - , buna doğrulayabiliyürdü ki "Das wort *zilaθ* [...] eine Ambtszeichnung enthält, wie langst festgestellt ist...", ve bunıçun Karl Otfried Müller e Wilhelm Deecke, (1877) den alıntı yapıyurdu, ki orada birinci kez bu yorumlama gözükmemekdeyidi.

Non solo, ma lo stesso Pauli, nella sua discussione di tutte le varianti di *zila* – come *zilaθ*, *zilat*, *zilax*, *zilac*, *zilacal*, *zilc*, *zilcθi*, *zilci*, *zilx*, *zili* ecc.-, poteva già sostenere che "dessen Nominativ wohl sicher als *zila* zu erschliessen ist".

Artica, Pauli özide, *zila* – ve onun değişik töremeleri olan *zilaθ*, *zilat*, *zilax*, *zilac*, *zilacal*, *zilc*, *zilcθi*, *zilci*, *zilx*, *zili* ecc.- üzre görüşünde, bunada varmışdı ki "dessen Nominativ wohl sicher als *zila* zu erschliessen ist".

Gli etruscolologi fanno coincidere la funzione dello *zila* etrusco con quella che le fonti greche attribuivano al comandante dell'esercito etrusco eletto nell'ambito della lega, lo *strategos* *egoúmenos* o *autokrátor* (cfr. Cristofani 1993, 134), e che si inferisce anche dall'*elogium* in latino di un *praetor* di Tarquinia, che *exercitum habuit* e con esso condusse una campagna militare in Sicilia (Lambrechts 1959, 103).

Etruskologlar etrusk *zila* nin işlevin-görevin yunan kaynaklarında gelen niteliklerle bir biliyurlar ki orada etrusk ordusunun başçısını ki toplum terefinden seçilmişidi böyle anlatmıştır, *strategos* *egoúmenos* o *autokrátor* (strateg, egemen, autokrat)(cfr. Cristofani 1993, 134), ki

Tarquina *praetor* (vali)sine yazılan bir latince *elogium* (medih)den de haman anlam çıkıyor, ki *exercitum habuit* ve onla bir esgeri kampanyanı Sisiliya'da yönetmiştir(Lambrechts 1959, 103).

Il termine è affine al pecenego *Yila* 'nome tribale', forse baschiro *Yulay*, *Yulaman* 'idem', da una forma **jula* (EWU s.v.); mentre presso i Cazari – o Khazari – il titolo designava "ein sakrales Fürstentum" (EWU s.v., cfr. Moravcsik 1958 II 115, Di Cave 1999, 68, n. 114).

Bu sözcük peçenekce *Yila* 'boy adı'yla, başkırca *Yulay*, *Yulaman* 'boy adı'yla yakındır, ki **jula* (EWU s.v.)dan alınmışolabiliyür; bundan başka Hazarlar-Xəzərlər yanında bu görevin anlamı böylecedir (kutsallık) "ein sakrales Fürstentum" (EWU s.v., cfr. Moravcsik 1958 II 115, Di Cave 1999, 68, n. 114).

La forma nominativa etrusca dovrebbe essere *zila*, in corrispondenza del turco **yula* e dell'ungh. *gyula*.

Etruskada onun yalnız (nominatif) biçimi *zila* olmalıdır, ki türkçe **yula*'yla ve hungarca *gyulay*'la özdeşleşiyor.

Conclusione

Sonuc

Per concludere, mi sembra che la linguistica storica, nel nuovo quadro del Paradigma della Continuità dal Paleolitico, applicato ora alle lingue altaiche e ai rapporti turco-etruschi, apporti un contributo fondamentale alle nostre conoscenze sull'etrusco.

Sonulandırmak için, bence tarihi dilbilimcik, Paleolithic Continuity Paradigma (Taş devri Süreklik Paradigma'sı*)nin yeni açısından, şimdi altayik dillerine ve türk-etrusk bağına uyğulanarak, bizim strusk üzere bilgimizde büyük payı olacakdır.

**paradigma yani değişik bilim alanlarının kullanarak kanıtlamak ve aynı şeyi değişik açılardan kanıtlar birbirinin üstüne düşerse doğrulamak. örnk olarak burada kullanılanlar: dilçilikin değişik bölümleri, tarihçilik, arkeolojiya nin değişik bölümleri, tarihi genetik, atı evcilleme tarihi ve ...*

BIBLIOGRAFIA

AAVV (1970) =

Achilli A, Olivieri A, Pala M, *et al.* (2007). "[Mitochondrial DNA variation of modern Tuscans supports the near eastern origin of Etruscans](#)". *Am. J. Hum. Genet.* **80** (4): 759–68.

Adile (p.), Ayda, *Les Étrusques Étaient-ils des Turcs?* Paris: 1971 (in turco: *Etruskler Türk mü idiler?* Ankara: Türk Kültürünu Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1974;

= *Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves*. Ankara: 1985, (in turco: *Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler*. İlmî Deliller. Ankara: 1992).

Alinei, Mario (2000),

Alinei, Mario (2003), *Etrusco: una forma arcaica di ungherse*, Bologna, il Mulino.

Bandelt HJ (2004). "[Etruscan artifacts](#)". *Am. J. Hum. Genet.* **75** (5): 919–20; author reply 923–7.

Bauchet et al. (2007) "[Measuring European Population Stratification using Microarray Genotype Data](#)". *Am. J. Hum. Genet.* **80**, 948-956.

Bonfante e Bonfante (1985)

Bugge (1883)

Camporeale (1967)

Chiarelli, Brunello (2010),

Cortsen (1925)

Cristofani (1993)

D'Aversa (1994)

Deecke (1882)

DELL =

Di Cave (1999)

DT =

EWU =

EWT =

GLK =

Golden (1998)

Lambrechts (1950#)

Lambrechts (1959#)

Maggiani (1996)

Mansuelli (1986), SE 54, 101-112,

Moravcsik (1958)

Müller-Deecke (1877)

Pallottino (1930)

Pallottino (1984)

Pauli (1882)

Pellecchia M, Negrini R, Colli L, *et al.* (May 2007). [«The mystery of Etruscan origins: novel clues from *Bos taurus* mitochondrial DNA»](#). *Proc. Biol. Sci.* **274** (1614): 1175–9.

Piazza A. et al, «Origin of the Etruscans: novel clues from the Y chromosome lineages». Abstract of paper read at the 39th European Human Genetics Conference in Nice, France, June 2007: [European Journal of Human Genetics, Vol. 15, Supplement 1 \(conference abstracts\)](#), p. 19.

Pieri (1919)

Rix (#)

Rona-Tas (1999)

Schulze (1933)

TLE =

Torp (1902)

= (1905)

Vernesi C, Caramelli D, Dupanloup I, *et al.* (2004). ["The Etruscans: a population-genetic study"](#). *Am. J. Hum. Genet.* **74** (4): 694–704.

ABBREVIAZIONI:

aosm. = antico osmanico

atu. = antico turco

basch.= baschiyo

calm. = calmucco

caracal

cazc. = cazaco o kazaco

cazn.= cazantataro

chirgh. = chirghiso

ciag. = ciagataico

ciuv. = ciuvascio

iac. = iacuto

mong. = mongolo

mtu.

oir.

osm.

sart.

sbcr.

scior.

soi.

tar.

tat.

tel.

tu.or.

tung.

turcm.

uig.

Gli argomenti di AYDA ADILE (P.)

La studiosa turca raggruppava le somiglianze fra Antichi Turchi ed Etruschi nelle seguenti categorie:

Cosmogonia: (1) sia i Turchi che gli Etruschi concepivano cielo diviso in regioni. Che per gli antichi Turchi, come ci informa Radloff nella sua opera *Aus Sibirien* erano 17, mentre per gli Etruschi erano 16. (2) Sia i Turchi che gli Etruschi concepivano l'universo suddiviso in tre piani (cielo, terra, inferno) collegato da un asse centrale, che attraversava la terra perforandola e raggiungendo il *mundus 'inferno'* (il foro, che a Roma si trovava nel *comitium*, era coperto dal *lapis manalis*).

Nascita della terra dal mare.

Gli uccelli

Tinia

Ani Ana

Mars Börn